Die Gem
Diversiteit en Gemeenschapsvorming
Solidariteit in Diversiteit

Movement X

DieGem working paper D 2.4.

www.solidariteitdiversiteit.be

DieGem
Diversiteit en Gemeenschapsvorming
Solidariteit in Diversiteit

Rapport

Retrospectieve case study

Movement X

Thomas Swerts

DieGem working paper

23-1-2017

Draft only. Please do not cite without permission.
www.solidariteitdiversiteit.be
Met steun van IWT – Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie

Inhoudstafel

1. Inleiding....4
2. Beschrijving in context....7
3. Diversiteit....14
4. Interpersoonlijke praktijken van solidariteit....19
5. Burgerschapspraktijken....24
6. Bronnen van solidariteit....29
6.1. Strijd....29
6.2. Gedeelde waarden en normen....33
7. Plaats....38
8. Leerprocessen....42
8.1. Subjectivering....42
8.2. Een onderbrekende dynamiek....43
8.3. Kwalificatie....46
9. Solidariteit in spanningsvelden....49
9.1. Consensus - conflict....49
10. Besluit....51
Bibliografie....51
Geanalyseerde documenten....52
Academische referenties....54
Lijst geïnterviewden....56

1. Inleiding

Achtergrond en situering van de case

In het DieGem onderzoek zoeken we naar innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Anders dan bij heersende en structurele vormen van solidariteit binnen de context van een natiestaat zoeken wij naar nieuwe vormen van solidariteit op plaatsen waar mensen van diverse afkomst elkaar tegenkomen: op de werkvloer, in de woonomgeving, op school, in de sportclub, het jeugdhuis, enz. Onze hypothese is dat de betrokkenen op deze plaatsen leren omgaan met culturele diversiteit en aangezet worden om burgerschapspraktijken op te zetten die leiden tot innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Om deze hypothese te testen, zetten we 32 case studies op. Dit rapport vat de resultaten van één van die case studies samen.

Movement X (hierna MvX) is een burgerrechtenbeweging in België die ijvert voor radicale gelijkheid. De beweging werd na een interne consultatieronde met ex-leden van de teloor gegane Arabisch-Europese Liga (AEL) en enkele prominente sympathisanten, intellectuelen en activisten in 2014 opgericht op initiatief van Dyab Abouh Jahjah (DAJ). De opstart van Movement X kan gezien worden als een interventie opgezet door een 'professional' – in casu, een doorwinterde burgerrechtenleider - die meer solidariteit in diversiteit tot doel heeft. De creatie van een nieuwe identiteit weg van ethnocentrisme naar een expliciete omarming van diversiteit is cruciaal om Movement X als case van sociale innovatie te begrijpen. De vaststelling dat de stedelijke realiteit bovenal een diverse realiteit is, vormt het uitgangspunt van hun streven voor een andere maatschappij. Dit tracht MvX ook te belichamen door activisten over etnische, culturele, religieuze en andere grenzen heen te verenigen in eenzelfde strijd. Het multi-etnisch karakter van MvX komt duidelijk naar voor in de perscommunicatie naar aanleiding van hun oprichting (persbericht, 7/10/2014):

> *Today, at the heart of a Europe that is caught in a down spiral of multiple crises, a new movement of citizens is born. Movement X (MvX) is the legitimate child of the aspirations of people who believe in a different Europe. MvX is an ambitious movement. We do not want to be witnesses of decay, but the pioneers of a new era, a new place, where diversity is not a ticking bomb, but a source of hope and opportunities. An opportunity to build a society that is cleansed from racism, discrimination, sexism, colonialism, and all other forms of oppression. (…) Movement X is the first expression of an assertive multi-ethnic civil rights movement where no group is an alibi serving to hide the ethnocentricity of another. MvX is composed of individual members who are all equal within its ranks.*

Verschillende zaken vallen op in bovenstaand persbericht. De opkomst van MvX wordt gesitueerd in de context van een Europa in crisis. MvX aspireert om een alternatieve visie op Europa uit te dragen vrij van allerlei vormen van uitdrukking. ´Diversiteit´ wordt voorgesteld als de sterkte van deze alternatieve visie. In tegenstelling tot publieke discoursen die diversiteit portretteren als een bedreiging, of, om hun woorden te gebruiken, ´tikkende tijdbom´ die de sociale cohesie en maatschappelijke solidariteit bedreigt, stellen ze diversiteit als een positief en hoopvol politiek project voor. De expliciete aandacht die MvX besteedt aan het vrijwaren van etnocentrisme en waarborgen van gelijkheid ondanks verschil maakt dit een uitstekende case om de DieGem-hypothesen rond innovatieve vormen van solidariteit te testen.

Twee bijkomende elementen moeten aangestipt worden om de specificiteit van MvX als DieGem-case te kaderen.

Ten eerste is MvX nog een vrij prille beweging. De beweging heeft lokale afdelingen in Antwerpen, Mechelen (hoewel laatstgenoemden in 2016 gefusioneerd werden), Brussel en sinds kort ook Gent. Gezien de relatief recente oprichting van de beweging, bevinden deze afdelingen zich nog erg sterk in het eerste verschijningsstadium van wat Blumer (1951:203) ´sociale fermentatie´ binnen sociale bewegingen noemt. De observaties die gedaan werden in het kader van dit onderzoek vonden plaats

op een moment dat een aantal eerste acties ter bevestiging van MvX´ collectieve identiteit reeds achter de rug lagen. Deze momentopname laat bijgevolg toe te bestuderen hoe activisten bij MvX experimenteren met politieke uitings- en actievormen. Tegelijkertijd kampte de lokale afdeling Antwerpen waar het merendeel van de observaties gedaan werd met een terugval in haar ledenbestand. Dit rapport focust daarom zowel op de successen als groeipijnen die gepaard gaan met het opstarten van een burgerrechtenbeweging.

Ten tweede heeft het nut stil te staan bij het feit dat MvX één van de weinige sociale bewegingen representeert binnen het DieGem-onderzoek. Er moet hierbij aandacht besteed worden aan de impact die de organisatievorm heeft op de ontwikkeling van innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Sociale bewegingsorganisaties worden gekenmerkt (Della Porta & Diani 2006: 20) door conflictuele relaties met duidelijk omlijnde opponenten enerzijds en een particuliere gedeelde collectieve identiteit anderzijds. Het conflictueel karakter van de relaties die sociale bewegingen kenmerken, houdt een zekere doelmatigheid in die gericht is op het verkrijgen van macht die toelaat om sociale veranderingen te promoten of tegen te gaan (idem: 21). Een gedeelde collectieve identiteit laat toe om actoren die actief zijn binnen verschillende contexten naar eenzelfde doel toe te laten bewegen. Beide kenmerken worden respectievelijk belicht in de secties van het rapport rond strijd en waarden en normen als bronnen van solidariteit (zie deel 6).

Methodologie

Ik maak gebruik van drie verschillende soorten data in dit rapport:

Vooreerst zocht ik ingang bij MvX door participerende observatie. Een eerste verkennende gesprek met een MvX-lid van de Antwerpse afdeling leerde mij dat er wantrouwen bestaat ten opzichte van buitenstaanders. Dit wantrouwen is enerzijds gestoeld op concrete ervaringen van criminalisering die ex-AEL-leden meemaakten en de vrees die hierdoor ontstaat bij MvX-leden om geassocieerd te worden met de beweging. Anderzijds kreeg ik een aantal keren schertsende opmerkingen van MvX-leden zoals ´Je bent toch wel echt onderzoeker en geen lid van de politie, he´ of ´Die nota´s die jij maakt ga je toch niet doorsturen naar de geheime dienst´, wat aangeeft dat er onderen sommigen een gevoel leeft gesurveilleerd te worden. Beide dynamieken onderstreepten voor mij het belang van participatie en openheid van mijn eigen identiteit en agenda als onderzoeker. Ik sloot mij daarom aan als lid van de lokale afdeling in Brussel om op die manier vertrouwen te winnen. De activiteiten die ik tijdens mijn veldewerk bijwoonde worden opgelijst in Annex I. Deze stemmen ongeveer overeen met een 26-tal uren observatie. Ik trachtte actief mee te helpen bij de voorbereiding van de debatavond en de brainstormsessie en bood bij gelegenheid mijn diensten aan als notulent.

Ter aanvulling van deze observaties, sprak ik zestien MvX-leden aan voor een vraaggesprek. De interviews duurden tussen de 37 minuten en 1 u 46 minuten lang, met een gemiddelde van ongeveer 1 uur opname-tijd. De interviewsetting was in de meeste gevallen op café of bij mensen thuis. Er werden ook twee dubbelinterviews afgenomen. Ik trachtte hier voldoende ruimte te laten aan respondenten om hen lacunes in elkaars herinneringen te laten opvullen en hen te laten reageren op elkaars uitspraken. Ik maakte gebruik van een open-einde, semigestructureerde vragenlijst. Omdat ik de respondenten zo veel mogelijk op hun gemak wou laten voelen, sprong ik hier op een losse manier mee om. De vragenlijst peilde naar het persoonlijk traject van de respondenten, hun betrokkenheid bij het ontstaan van MvX, hun visie op de doeleinden, hun ervaringen en evaluatie van acties, de politieke context, interne dynamieken, de omgang met diversiteit, de impact van MvX als beweging, externe relaties en toekomstvisies. Er werd anonimiteit beloofd aan de respondenten. Bijgevolg verwijs ik verder naar respondenten via hun interview-nummer. Alle leden van de Antwerpse afdeling die momenteel actief zijn, werden geïnterviewd. Daarnaast werd ik doorverwezen naar huidige en voormalige leden en ex-leden door de respondenten. Ik interviewde ook 5 personen die zetelen in het nationale bestuur van MvX. De interviews werden volledig getranscribeerd en geanalyseerd met de

kwalitatieve software NVivvo 10. Het coderingsproces was deels deductief en deels inductief. Ik creëerde 13 tree-nodes en 58 child-nodes binnen de coderingsboom in Nvivo. Sommige nodes corresponderen direct met concepten gehanteerd in het DieGem-onderzoek. Andere nodes werden op inductieve wijze bijgevoegd vanuit de data-analyse.

Daarnaast verzamelde en analyseerde ik primaire bronnen. Ik maakte hierbij zowel gebruik van interne als van externe bronnen. Interne bronnen behelsden verslagen van vergaderingen, het interne ledenreglement, e-mail conversaties en overleg binnen de gesloten MvX facebookgroep. Om ethische redenen refereer ik vnl. op indirecte wijze naar deze interne bronnen. Tijdens mijn veldwerk werd het duidelijk dat toegang verlenen tot interne communicatie niet evident was. Dit heeft vooral te maken met de spanning die MvX-leden voelen tussen hun professionele bezigheden en hun vrijwillig engagement binnen de beweging. Externe bronnen omvatten publieke facebook-posts, persberichten, materiaal gepubliceerd op de MvX website, kranten-interviews, columns, geluidsfragmenten en video ´s met betrekking tot MvX. Ik analyseerde ook enkele transcripties van speeches binnen Nvivo.

Tot slot zou ik alle Movement X activisten die ik heb leren kennen van harte willen bedanken voor hun openheid en participatie aan dit onderzoek. Ik trof Movement X aan op een moment dat interne evaluatie en hernieuwing van motivatie meer dan ooit aan de orde leek. Ik hoop dan ook van harte dat de inzichten vanuit dit rapport mee kunnen helpen bijdragen aan de verdere uitbouw en consolidatie van MvX als ontkiemende burgerrechtenbeweging in België.

2. Beschrijving in context

MvX: Een nieuwe beweging ziet het licht

Movement X werd op 7 oktober 2014 in België gelanceerd als burgerbeweging die "de nieuwe demografische realiteit complexloos omarmt" en die ijvert voor "een maatschappij van radicale gelijkwaardigheid" (zie website). Drie kernprincipes omschrijven hoe MvX zich als beweging positioneert en definieert:

> ***Onafhankelijkheid**: MvX steunt op de kracht van haar leden. Movement X weigert elke vorm van overheidssubsidies en past voor financiële steun van organisaties of individuen die haar vrijheid en onafhankelijkheid aan banden legt.*
> ***Strijdvaardigheid**: MvX is een beweging van mensen die kiezen voor een uitgesproken engagement en activisme. In onze strijd sluiten we geen enkel legitiem actiemiddel uit. Wij gaan de dialoog niet uit de weg maar zullen steeds zeggen waar het op staat. Racisme, discriminatie, structurele uitsluiting en onrecht zijn niet gediend met compromissen maar moeten uit de wereld geholpen worden.*
> ***Vernieuwend**: Onze beweging weerspiegelt de maatschappij van morgen. Zonder superioriteitsdenken – en inferioriteitscomplex. We komen van overal en hebben een grenzeloos geloof in de toekomst. Vanuit diverse overtuigingen, ideologieën en achtergronden binden we samen de strijd aan tegen racisme en discriminatie, tegen uitsluiting, ongelijkheid en onrecht.*

Een platformtekst met vijf moties die de strijd aanbinden met alle vormen van discriminatie, racisme en kolonialisme werd aangenomen op het eerste congres. De moties roepen o.a. op tot "een krachtdadig beleid om discriminatie en systematische uitsluiting van individuen en groepen gericht en efficiënt te bestrijden" (Motie 1), om "alle maatschappelijke krachten en instanties die discriminatie, racisme en uitsluiting reproduceren en in stand houden op hun verantwoordelijkheid" te wijzen (Motie 2), tot "het introduceren van verplichte, kwantificeerbare en afdwingbare quota op de arbeidsmarkt voor uitgesloten en gemarginaliseerde groepen" (Motie 3), tot het "distantiëren van het koloniale verleden" door "Belgische staat, de deelstaten en lokale overheden" (Motie 4) en, tot slot, tot het onderschrijven van de Boycott, Divestment and Sanctions (BDS) platformtekst gericht tegen Israël.

Bekend burgerrechtenleider Dyab Abou Jahjah (DAJ) werd door het eerste congres aangesteld als voorzitter. Een zwart-wit logo met een grote 'X' en de Engelstalige strijdkreet 'It's time to move' werden voorgesteld als de huisstijl van de nieuwe beweging:

Afbeelding 1: MvX Logo en slogan

De lancering van MvX ging gepaard met een aanzienlijk aantal publieke steunbetuigingen van prominente figuren in Vlaanderen. Zo verwelkomde Vlaams senator Bert Anciaux MvX als een "burgerrechtenbeweging die onze democratie mee zal versterken" en vergeleek Antwerps sp.a-voorzitster Kherbache de missie van MvX met die van de burgerrechtenbeweging onder leiding van Martin Luther King. Gelijkaardige signalen werden verstuurd vanuit de academische wereld, waar onder meer Professor Sami Zemni MvX zijn steun betuigde omdat MvX "de nodige impulsen [kan] geven voor nieuwe samenlevingsvormen die nodig zijn voor de toekomst". Ook auteurs zoals Chika

Uniwge verklaarden zich bondgenoot van MvX onder het mom dat de “raciale dementie” waaraan België volgens haar lijdt enkel kan doorbroken worden door de confrontatie aan te gaan met het beleid en de publieke opinie. Tientallen bekende en minder bekende sympathisanten volgden hun voorbeeld.

Deze steunbetuigingen staan in schril contrast met de felle kritiek die vanaf het eerste moment gespuid werd door tegenstanders van de beweging. Vooral vanuit Antwerpen weerklonken vrijwel onmiddellijk stemmen die MvX afdeden als een initiatief dat onverdraagzaamheid promoot en op on-constructieve wijze de confrontatie opzoekt. N-VA-fractieleider André Gantman richtte zijn pijlen voornamelijk op Yasmine Kherbache, wiens keuze om MvX openlijk te steunen hij niet minder dan “een slag in het gezicht” noemde “van al diegenen die zich op het terrein inspannen om een complexe maatschappij leefbaar te maken” (GVA 10/10/2014). De parallel die ze trok tussen DAJ en Martin Luther King vond hij “zonder meer een grove belediging voor zij die de mensenrechten hoog in hun vaandel dragen”. Maar kritiek kwam niet alleen uit de partijpolitieke hoek. Zo stelde Hans Knoop in Joods Actueel dat Yasmine Kerbache niet gelijktijdig de Joodse gemeenschap en Movement X kon steunen omdat “zionisten (lees Joden)- haat in het DNA van de leider en oprichter ervan” zit (Joods Actueel 22/10/2014).

Deze korte bloemlezing aan uiteenlopende reacties illustreert dat MvX reeds aanzet gaf tot publiek debat vooraleer ze haar eerste daad als beweging gesteld had. Voor de neutrale toeschouwer kunnen deze reacties op een pas opgerichte beweging die zelf stelt de strijd aan te gaan tegen onverdraagzaamheid en uitsluiting dan ook opmerkelijk lijken. Om de relevantie van MvX als case binnen het DieGem-onderzoek te kunnen vatten, is het daarom nodig deze historisch te situeren binnen de recente geschiedenis van migrantenrechtenbewegingen in België. De polarisering die MvX teweegbrengt is namelijk in niet onbelangrijke mate te wijten aan de rijke voorgeschiedenis van de Arabisch-Europese Liga (AEL). Ik besteed hieronder extra aandacht aan de stedelijke en politieke context waarbinnen deze geschiedenis zich twee decennia geleden ontvouwde. Deze sectie van het rapport zoomt bewust extra in op de rol die DAJ speelde in zowel de voormalige AEL als het oprichtingsproces van MvX. In de latere secties van het rapport wordt de visie op de doelstellingen en werking van MvX vanuit een meerlagig perspectief belicht door de aandacht te verschuiven naar de Antwerpse afdeling van MvX.

De erfenis van de Arabisch-Europese Liga

Tot einde de jaren 1990 werden migranten in België nog steeds in belangrijke mate aanzien als apolitieke gastarbeiders (Martiniello 1997). Kanalen voor de politieke representatie en participatie van migranten waren tot dan toe eerder beperkt. In deze periode breidde de invloed van de extreem-rechtse partij het Vlaams Blok tevens gestaag uit in Antwerpen en de rest van Vlaanderen. Het is in deze context dat de Arabisch-Europese Liga (AEL) eind 2000 ontstond in Antwerpen op initiatief van enkele jonge Marokkaanse en Libanese migranten. De Belgische Libanees Dyab Abou Jahjah (DAJ) werd verkozen tot leider en woordvoerder van de beweging. Abou Jahjah was in 1991 vanuit Libanon geëmigreerd. Hij behaalde een diploma in de politieke wetenschappen in België. In de internationale media, waaronder de NY Times, de BBC en The Guardian, zou hij herhaaldelijk worden aangehaald als de ‘Belgische Malcolm X’ (Jacobs 2005: 100, NY Times 2003, The Guardian, BBC).

De globale doelstelling van de organisatie waarvan DAJ aan roer kwam te staan was de “struggle for equal rights and identity, against exclusion and assimilation” (Letter DAJ 6/9/2003). Deze doelstelling omvat verschillende elementen. Inspelend op de multiculturele ideologie van de tijd, werden gelijke rechten geclaimd door erkenning te eisen voor etnische diversiteit en groep-gedifferentieerde rechten (Jacobs 2005: 106). De collectieve identiteit waarrond deze claims tot rechten werden geformuleerd was zowel Pan-Arabisch als nationalistisch van aard (idem). Dit is merkbaar in de Arabisch-nationalistische symbolen die door AEL werden gehanteerd, zoals de onderstaande vlag illustreert:

Afbeelding 2: AEL vlag

De strijd tegen exclusie verwijst op haar beurt naar de situatie van toenemende sociaaleconomische marginalisering waarin migrantengemeenschappen in Antwerpen zich bevonden (zie Bousetta & Swyngedouw 2004). De structurele achterstelling op de woon- en arbeidsmarkt vormden op haar beurt een vruchtbare voedingsbodem om aansluiting te vinden bij een jongere generatie migranten met een anti-assimilationistische boodschap (idem). Door in te spelen op de gedeelde Arabische en moslim identeiten van deze jongeren, maakte de AEL strategisch gebruik van de mobiliserende kracht van ethniciteit en geloof om haar grassroots achterban aan zich te binden. De sterk etnisch gekleurde identiteit van de Liga stond hen echter niet in de weg om op de bredere sympathie of steun van een meer diverse groep actoren beroep te doen (zie Jacobs 2005: 105).

De opkomst en groei van de AEL als sociale beweging in de Belgische politieke geschiedenis verliep zowel explosief als tumultueus. In één van de weinige studies over het onderwerp wijdt Dirk Jacobs dit aan twee factoren: enerzijds de invloed van de overvloedige en tendentieuze mediaberichtgeving over het 'fenomeen' AEL en anderzijds de tegen-mobilisatie en bijbehorende criminalisering van de beweging ingeleid door het Antwerpse stadsbestuur en de toenmalige politieke elite (2005). De beginperiode van de AEL ging relatief ongemerkt voorbij, niettegenstaande enkele passages in de Vlaamse media waarin kritiek werd geleverd op het bestaande integratie-beleid (idem: 101). Het is pas op het moment dat er rellen uitbraken naar aanleiding van demonstraties in Antwerpen dat de AEL echt werd waargenomen in de politieke arena.

Een eerste incident vond plaats op 3 april 2002, wanneer een solidariteitsbetoging met het Palestijnse volk in Antwerpen uitmondde in ongeregeldheden waarbij jongeren vernielingen aanrichtten aan wagens en winkelruiten (idem: 101). Organisatoren AEL en de Federatie van Marokkaanse Verenigingen werden aansprakelijk geacht. De Vlaamse krant De Morgen publiceerde in dit kader een artikel waarin ze 'het ware gelaat van de rellenmanager' DAJ beweerden te 'ontsluieren' door middel van persoonlijk gerichte aantijgingen waaronder een schijnhuwelijk, misleiding omtrent studies en malafide connecties met islamisten. Ondanks het wederwoord van DAJ, waarin hij deze beweringen trachtte te ontkrachten als "een schoolvoorbeeld van een opgezette moddercampagne", werd deze 'framing' overgenomen in de Vlaamse media. Bovendien werd de anti-zionistische insteek van de AEL voorgesteld alsof ze een regelrechte bedreiging zou inhouden voor de joodse gemeenschap en diamantsector in Antwerpen (De Witte 2004). In zijn reconstructie van de diabolisering van de AEL en de figuur van DAJ schetst Ludo De Witte in detail hoe deze framing in de media voeding gaf aan "het allesoverheersende schrikbeeld van duizenden moslims die uit hun getto's waren gekomen om in het hart van de stad vernielingen aan te richten" (idem). Intussen mengde het Antwerpse stadsbestuur zich in de debatten door vlugschriften in moskeeën de verspreiden waarin ouders werden opgeroepen hun kinderen van straat te houden (idem). De spanningen tussen lokale autoriteiten in Antwerpen en de AEL escaleerden verder in de herfst van 2002, wanneer de AEL op een gelekt intern politierapport reageerden door de oprichting van burgerpatrouilles (Jacobs 2005: 102). DAJ verantwoordde de keuze voor deze vorm van actie vanuit het gezichtspunt van de AEL nadien als volgt (Interview 16/10/2008 Indymedia):

> *Die burgerpatrouilles kwamen niet uit het niets. Ze kwamen er na een hele reeks provocaties door de Antwerpse politie, met als hoogtepunt het 'Geïntegreerd Plan Marokkanen', dat door het Vlaams Blok was gelekt naar de pers. […] de intentie van het plan was duidelijk: het was*

> *een etnisch georiënteerd zero-tolerantieplan. Een racistisch plan dus. Op dat moment hebben we meteen de beslissing genomen om te reageren met burgerpatrouilles. Niet dat we de illusie hadden dat we overal konden zijn waar de politie was, maar we wouden een signaal geven: dat we de Antwerpse politie niet vertrouwden. De reactie van de Belgische politiek en de Belgische media was onvoorstelbaar: dat wij aan 'jaren 30'-praktijken deden, dat we een fascistische militie waren, dat we een islamistische militie op straat stuurden om gesloten ghetto's te creëren,... Een andere versie, die van premier Verhofstadt, was dat wij een maffieuze organisatie waren die een militie op straat stuurde om 'no-go'-zones te creëren waar we criminele activiteiten konden ontwikkelen. Dat was de sfeer waarin de moord op Mohammed Achrak plaats vond. Men zat te wachten op een kans om ons uit te schakelen.*

Een tweede incident vond plaats rond de moord op Mohammed Achrak en gaf aanleiding tot de verdere criminalisering en het politiek monddood maken van de AEL. De 27-jarige islamleraar Achrak werd op 26 November 2002 vermoord in de Schapenstraat door zijn 66-jarige overbuur. De AEL wees op de Vlaams Blok-sympathieën van de dader en bestempelde de moord als racistisch (zie Indymedia 27/11/2002). Wat volgens hun oproep een herdenking moest worden om “op een waardige en serene manier” (idem) solidariteit te betuigen aan de getroffen familie, draaide uit op rellen op de Turnhoutse Baan in Borgerhout. Wanneer DAJ twee uur na de start van de herdenking arriveert ontstaat een heftige discussie met de talrijk aanwezige politie (zie Jacobs 2005: 102, De Witte 2004 voor een reconstructie van de gebeurtenissen). DAJ wordt er van beticht de onrust te hebben aangewakkerd en te hebben aangezet tot geweldpleging. Toenmalig Premier Verhoftstadt veroordeelde de rellen vervolgens in een speech in het Parlement op 29 November 2002, waarin hij het volgende stelde: ,,De Liga wil de stad terroriseren [...] Ze wil de politie verjagen en probeert greep te krijgen op Antwerpse wijken, om daar misdaadactiviteiten voort te zetten.'' (De Standaard 29/11/2002). Er werd beloofd hard op te zullen treden tegen de ‘criminele organisatie’ en haar leiderschap. Minister van Binnenlandse Zaken Duquesne trad de scheiding der machten verder met de voeten door het volgende te verklaren: ,,Mocht blijken dat het wettelijk arsenaal voor het Antwerps parket niet voldoende is om op te treden tegen de AEL, dan neem ik zelf een initiatief om de wet aan te passen.''

Daags nadien werd DAJ gearresteerd voor zijn flat in Deurne op grond van 'bendevorming' en 'kwaadwillige belemmering van het verkeer'. Pogingen om DAJ zijn burgerschap te ontnemen op grond van een schijnhuwelijk of ‘leugens’ tijdens zijn asielprocedure draaien op niets uit (Jacobs 2005: 103). Het parket liet DAJ uiteindelijk vrij bij gebrek aan bewijzen. Desalniettemin zouden AEL-kopstukken DAJ en Achmed Azzuz nog 6 jaar lang gerechtelijk vervolgd worden voor hun aandeel in de Borgerhoutse rellen. De Rechtbank van Eerste aanleg veroordeelde hen op 21 december 2007 tot één jaar effectieve opsluiting en het betalen van een schadevergoeding van meer dan 5.000 euro (De Witte 28/4/2008). Op 20 oktober 2008 zouden ze uiteindelijk over de hele lijn vrijgesproken worden.

In een interview na de uitspraak reflecteerden DAJ en Azzuz als volgt op een vraag naar de concrete resultaten die de AEL behaalde (Interview 16/10/2008 Indymedia):

> *De resultaten van de AEL zijn vooral te situeren op het niveau van het discours: een mentaliteitswijziging bij een deel van een generatie. Ik heb trouwens meer dan vroeger de indruk dat er terug iets beweegt. Veel van de jonge gasten die vroeger wild waren en in betogingen liepen, zijn nu ouder geworden, en rijper, en bewuster. Pas nu kunnen ze wat ze toen hebben meegemaakt echt kaderen. Ze hebben ondertussen ook kinderen. Dat levert een ander perspectief op. Anderzijds heeft de onderdrukking van de AEL ook haar tol geëist. Veel mensen zijn ontmoedigd, hebben er persoonlijk veel onder geleden, en hebben daarom een stap achteruit gezet. Onderdrukking wérkt soms, dat is een realiteit. Voor de toekomst van de AEL komt het uur van de waarheid binnen één of twee jaar. Er staat een generatie klaar die het kan overnemen.*

De mentaliteitsbeweging van die de AEL-leiders ontwaarden, werd ook openlijk gevalideerd door een groep jonge Belgen met migratie-achtergrond die zich in een open brief als 'de AEL generatie' omschreef (De Morgen, 26/05/2008). Het discours van deze tekst onderschrijft de sterke identificatie die ook mensen die niet noodzakelijk zelf actief waren geweest hadden met de strijd van de AEL:

> *Ondergetekenden behoren tot de AEL generatie. Een generatie die dankzij AEL het gedachtegoed van gelijk burgerschap en volwaardige inclusie is gaan begrijpen. Een generatie die in AEL haar verzuchtingen heeft herkend. Een generatie die ook zag dat dergelijke idealen geen vanzelfsprekendheid zijn, maar een strijd behoeven. […] Een generatie die niet langer als een 'te integreren' doelgroep wil worden gezien, die het statuut van 'allochtoon' krachtigdadig verwerpt, en zich als volwaardige en onvervreemdbare onderdeel, als burger, van deze samenleving inschrijft. Deze AEL generatie overstijgt de leden van AEL. Het is een generatie van vrouwen en mannen die intussen actief zijn in verschillende segmenten van de samenleving, en het principe van gelijk burgerschap, met behoud van identiteit en achtergrond, opeisen en toepassen.*

In 2008 was de beweging al lang niet meer wat ze ooit geweest was. Ondanks pogingen om de strijd om burgerrechten verder te zetten, was het momentum van de beweging verzwakt door de aanhoudende criminalisering en het vertrek van leider DAJ naar Libanon in 2006.

Op zoek naar AEL 2.0

Toen DAJ op 15 september 2013 liet weten terug te keren naar België, was dit met een zelf aangekondigde missie. Gevraagd naar zijn plannen, antwoordde hij (De Standaard 16/09/2013):

> *Die hebben te maken met een aantal dossiers en maatschappelijke kwesties die ik tien jaar geleden al op de agenda probeerde te zetten. De problemen van achterstelling, racisme en discriminatie. Het is niet de bedoeling om een kopie van de AEL te maken. Ik ben ook tien jaar ouder. Maar wat we gaan doen, kan veel groter en sterker en efficiënter worden dan de AEL ooit geweest is.*

Zoals voorgaande quote aangeeft, was het niet de bedoeling om de teloor gegane AEL zomaar opnieuw leven in te blazen. Wat DAJ als ervaren activist voor ogen had, was eerder om een beweging op te starten die, hoewel ze strijdt rond dezelfde knelpunten van 'achterstelling, racisme en discriminatie', optimaal inspeelt op de intussen veranderde maatschappelijke context; een beweging die een nieuw verhaal creëert dat in staat is om een breed en divers draagvlak voor sociale verandering te mobiliseren . De raciaal 'open' identiteit van MvX wordt opgebouwd rond het discours van 'radicale gelijkwaardigheid' is zelf de uitkomst van een jaarlange zoektocht naar manieren om een AEL 2.0 uit te vinden. Drie elementen waren van belang om deze interventie te doen slagen: netwerk-expansie, mainstreaming en diversificatie.

Na zijn terugkeer nam DAJ contact op met een diverse groep activisten, opiniemakers, academici, professionals uit het middenveld en andere prominente Belgen met een migratie-achtergrond. Hiertoe behoorden een groot deel ex-AEL-leden, maar ook mensen die voordien niets met de beweging te maken hadden. Een gesloten facebook groep werd opgericht met een 70-tal personen om te brainstormen rond de beweging met werktitel AEL 2.0 (Interview 11). Met deze mensen werd vervolgens een serie van ontmoetingen georganiseerd om de visie en de collectieve identiteit van de beweging mee te bepalen. Een eerste vaststelling van de groep was dat er in 2013 nog steeds nood was aan een beweging zoals voormalig AEL-lid (I12) aangeeft:

> *[D]e problematiek waar wij jarenlang mee bezig waren was er nog altijd. Die was er nog steeds, de armoede, de werkloosheid, onderwijssysteem dat totaal nog altijd geen antwoord wist te vinden op ja uiteindelijk het feit dat culturele minderheden minder hoog scoren dan*

> *bijvoorbeeld hun autochtone schoolkameraden. En dus is de noodzaak er nog steeds gewoon om een organisatie zoals AEL of iets gelijkaardigs dat op een laten we zeggen duidelijke complexloze manier terug die problematiek op de voorpagina's krijgt. Niet meteen van de media maar gewoon op de voorgrond krijgen dat het debat terug wordt aangezwengeld.*

Hoe dit debat moest worden aangezwengeld lag echter nog open voor discussie. Zoals verschillende participanten van deze eerste vergaderingen aangaven in de interviews, lag de piste om een doorstart met de AEL te maken op basis van het beproefde recept bij aanvang nog steeds op tafel. Maar het is van cruciaal belang aan te geven dat vanaf het eerste moment ook Belgen *zonder* migratie-achtergrond bij deze oefening werden betrokken. De piste om een 'AEL-plus' op te richten was met andere woorden even goed mogelijk. Na lange en soms hevige interne discussie werd overeengekomen om niet opnieuw met de AEL te starten maar wel met een nieuw project. In een interview met DAJ linkt hij deze uitkomst aan de transformatie die de AEL als beweging heeft teweeggebracht in het bewustzijn van zowel 'allochtonen' als 'autochtonen'. Het feit dat verschillende mensen het creatie-proces van AEL 2.0 "op een verschillende manier bekeken vanuit hun eigen perspectief" verklaart volgens hem hoe ze bij MvX als eindresultaat uitkwamen (DAJ interview):

> *(W)e zagen van oké we moeten nu tot een andere fase overschakelen. We waren vanuit de AEL vanuit een emancipatorische invalshoek gestart en nu kunnen wij eigenlijk uitbreiden. Dus wij zagen dat als een uitbreiding van AEL en ik zie Movement X nog altijd als AEL punt twee maar dan zonder de etnische referentie dus MvX is voor mij een verderzetten van de AEL…. Maar inderdaad ideologisch is het wel iets anders dan AEL. Dus het is een ideologische evolutie die gelieerd is aan een overschakelende emancipatieproces…. Dus identity politics hebben we gezien als een fase, als noodzakelijke element van de juiste ontvoogdingsstrijd. (…) Dus we hoeven niet meer een ontvoogdingsstrijd te gaan voeren vanuit identitaire kenmerken, we kunnen nu ambitieuzer worden en we kunnen nu zeggen van oké nu zijn we bereid om een strijd te gaan leiden om de hele maatschappij te mobiliseren en eventueel hier de zaken echt radicaal te veranderen. AEL was geen radicaal veranderingsorganisatie maar ik zeg altijd 'Movement X is radicaler dan de AEL'.*

De schok die de AEL teweeg bracht door zich op een assertieve manier in het politieke debat te mengen werd volgens DAJ ook door autochtonen als emancipatorisch ervaren (DAJ interview):

> *Want dat (de AEL) was eigenlijk ook emancipatorisch voor België hé want da was, 'Wat gebeurt er hier' en dan oké zelfs de autochtonen hebben da ook meegemaakt hé en op da moment was er hevig verzet daartegen maar daarna heb ik ook gemerkt dat heeft ook met onze analyse gespeeld waarom een Movement X en niet een AEL, wij hebben gezien dat er ook een opening is geforceerd bij de autochtone burgers en niet alleen een emancipatie versterken bij allochtonen maar ook bij autochtonen is er een opening geforceerd. Veel mensen hebben ook die klik ook gemaakt maar inderdaad die zijn geen migranten meer hé die zijn burgers hé en daarom is een Movement X mogelijk.*

De diversificatie en uitbreiding van het netwerk van Movement X werd tezelfdertijd gefaciliteerd door de mainstreaming van het profiel en het discours van DAJ. Een eerste belangrijke stap hierin was de wekelijkse column die DAJ in Januari 2014 aangeboden kreeg bij de Standaard. De inlijving van DAJ als columnist werd De Standaard niet in dank afgenomen. Zo liet Bart De Wever van de N-VA in het VTM-nieuws optekenen (Apache 11/3/2015): "Die krant en die journalisten publiceren ongeveer alles, als het maar tegen N-VA is. Die krant is ook de werkgever van Dyab Abou Jahjah, ik kan er niet meer over zeggen, ik lees die krant elke dag met stijgende verbazing, over welke onzin dat daar dikwijls instaat." Desalniettemin kreeg DAJ op deze manier een forum om zijn mening op de actualiteit te verkondigen bij een breed publiek[1]. Waar zijn eerste columns nog de ondertitel "oprichter van de AEL en schrijver"

[1] Begin 2017 werd echter bekend gemaakt dat de Standaard stopt met deze column te publiceren naar aanleiding van uitspraken gedaan door DAJ op sociale media rond een aanslag in Jeruzalem (zie De Standaard 9/1/2017).

droegen, werd dit na oktober 2014 “voorzitter van Movement X en schrijver”. De publicatie van zijn boek ´De Stad is van ons: Manifest van de nieuwe meerderheid´ in Juni 2014 droeg verder bij aan de creatie van een breder draagvlak voor MvX (zie afbeelding onder). In wat volgt besteed ik meer aandacht aan hoe ingrepen zoals dit boek tot solidariteit in diversiteit kunnen leiden.

Afbeelding 3: Boek ‘De Stad is van ons’

3. Diversiteit

Traditioneel wordt aangenomen dat homogeniteit lotsverbondenheid stimuleert en heterogeniteit dus (minstens) een uitdaging is voor het genereren van solidariteit. In DieGem willen we deze patstelling tussen solidariteit en heterogeniteit doorbreken door te zoeken naar vormen van solidariteit in diversiteit. Hoe kunnen we de diversiteit in deze case beschrijven? Hoe wordt deze diversiteit door de betrokkenen ervaren?

Movement X profileert zich als een 'multi-ethnische' beweging die de diversiteit van de samenleving tracht te omarmen en weerspiegelen. Diversiteit wordt uitdrukkelijk gezien als politieke troefkaart voor de beweging. De redenering gaat als volgt. Steden evolueren hoe langer hoe meer richting super-diversiteit (Vertovec 2007). Bovendien verworden etnische 'minderheden' tot de facto meerderheden in tal van Europese steden (zie Crul 2016, JEMS 42: 1). Zo heeft ruim 62% van de bevolking in Brussel een migratie-achtergrond (IOM 2015), is Genk voorlopig de enige zogenaamde ´majority-minority city´ in Vlaanderen met 55% en gaat ook Antwerpen die richting uit met ruim 45% inwoners van buitenlandse afkomst (Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor 2015). Deze veranderende stedelijke context houdt politieke uitdagingen, maar ook opportuniteiten in. Het is hierop dat MvX alludeert wanneer ze haar bestaansreden in de visietekst toelicht:

> *Europese grootsteden bevinden zich op een scharniermoment. Hun bevolking telt niet langer een dominante meerderheid. Alleen blijven velen blind voor die realiteit. Zij proberen hun geprivilegieerde positie te beschermen door beroep te doen op de oude mechanismes van uitsluiting, discriminatie en racisme. De demografische verschuiving heeft zich daardoor niet vertaald in een evenredige machtspositie op economisch, politiek, sociaal of cultureel vlak. Door de nieuwe werkelijkheid te negeren dreigt Europa het museum van de wereld te worden. (…) Uit die realiteit en noodzaak is Movement X ontstaan. Wij zijn een burgerrechtenbeweging die de nieuwe demografische realiteit complexloos omarmt en die strijdt tegen alle vormen van discriminatie op basis van afkomst, religie, sociaal-economische positie, gender, klasse of nationaliteit.*

Deze manier van zelf-presentatie is ook terug te vinden in het boek ´De stad is van ons`, waarin DAJ zinspeelt op de politieke kracht die uit kan gaan van wat hij `de nieuwe meerderheid´ noemt. Deze meerderheid is in essentie een progressieve alliantie tussen "alle burgers die de culturele en etnische verschillen tegelijk willen koesteren en overstijgen" hebben (Abou Jahjah 2014: 141). Argumenterend tegen de "stuiptrekkingen van een stervend wereldbeeld" die nationalisme en etnocentrisme uitmaken, formuleert hij de volgende visie op de politieke opdracht van de nieuwe meerderheid (idem: 122-123):

> *Wij, allochtonen, van alle etnische en levensbeschouwelijke achtergronden dragen de verantwoordelijkheid om onze autochtone landgenoten wakker te schudden en te begeleiden naar een betere integratie in de nieuwe realiteit: de superdiverse samenleving. (…) Ondanks het feit dat achterhaalde identitaire verhalen momenteel aan kracht lijken te winnen, moeten wij, die begrepen hebben dat een meer realistische houding tegenover diversiteit noodzakelijk is, het zelfvertrouwen uitstralen van een nieuwe meerderheid. Niet wij de allochtonen en niet wij de autochtonen, maar wij de burgers die hier thuis zijn en zich thuis voelen in deze veranderde realiteit. We zijn de toekomstige meerderheid en dit moeten we al beginnen uitstralen.*

De nadruk die bij MvX ligt op diversiteit als ´raison d´etre´ voor de beweging laat MvX toe haar eigen niche in te vullen binnen het bestaande middenveld. Zo wordt andere burgerbewegingen zoals Hart

boven Hard vaak verweten dat ze het wel over ´diversiteit´ hebben, maar dat hun beweging zelf niet divers genoeg zijn. Gevraagd naar hoe zij de relatie met Hart boven Hard ziet, zei I3 bvb. het volgende:

> *Kritisch [lacht]. Ja dat is niet altijd een gemakkelijke relatie omdat, en ik denk dat dat ook wel klopt, in veel organisaties die bezig zijn met diversiteit dat daar toch nog vaak een paternalistische reflex in zit. En ja dat is zo, ik merk dat ook in het middenveld en in de sociale sector zijn der veel mensen van waar dat ge denkt dat ze wel mee zijn, en vooral oudere generatie witte mannen, die soms uitspraken van ale waarvan ge van u stoel valt gewoon. En we zijn daar wel kritisch tegenover wat dat ook af en toe de bruggen opblaast he. En dat soort verwijt van beide kanten en dat eindigt dan in conflict.*

Om de feitelijke diversiteit binnen MvX te kunnen inschatten, beroep ik mij vooral op de informatie verkregen uit de interviews en observaties. Een recente interne rondvraag bij de Antwerpse afdeling leerde dat er 20 zelfverklaard actieve MvX leden zijn. Ik interviewde 13 leden van deze afdeling en in totaal 5 leden die zetelen in het nationale bestuur van MvX. Hoewel deze interviews niet representatief zijn voor de diversiteit van MvX als beweging an sich, geven ze wel een goede doorsnede van het profiel van de gemiddelde MvX militant. Van de 16 personen waar ik een interview mee afnam, had de helft een migratie-achtergrond. Zes personen hadden Noord-Afrikaanse, één persoon Latijns-Amerikaanse en één persoon Centraal-Afrikaanse roots. Qua genderverhoudingen merkte ik een overwegend mannelijk profiel op met zes vrouwen versus 10 mannen. De leeftijd van de geïnterviewde reikt van 19 jaar tot 56 jaar oud met een verdeling tussen twee vijftigers, vier veertigers, vier dertigers en vijf twintigers. Slechts één van de respondenten gaf zelf aan religieus gelovig te zijn, hoewel dit niet expliciet als vraag gesteld werd. Vier personen zaten op het moment van het onderzoek nog in een studietraject, 12 anderen waren tewerkgesteld en/of actief in het vrijwilligerswerk. De professionele achtergrond van de tewerkgestelden lag overwegend in het sociaal werk, de onderwijs-sector en de media. Inzake educatieve achtergrond valt het op dat de overgrote meerderheid van de respondenten een vorm van hoger onderwijs hadden genoten.

Zicht krijgen op de feitelijke diversiteit binnen MvX wordt bemoeilijkt door het jonge karakter van de beweging enerzijds en de relatief ontransparante wijze waarop lidmaatschap wordt ingevuld anderzijds. Verschillende respondenten gaven aan dat er een hoog verloop was in het lidmaatschap van de Antwerpse afdeling. Zo hadden enkele voormalige 'trekkers' van de afdeling de beweging intussen de rug toegekeerd en sloten anderen pas recent aan. DAJ kadert dit binnen de ´groeifase´ waarbinnen de beweging zich momenteel bevindt (Interview):

> *(I)k zeg niet dat wij 50.000 leden moeten hebben, de AEL had 4000 leden in de tijd waaronder toch een paar honderd actieve militanten. En een achterban die vrij groot is hé, veel groter dan dat. En ik meen dat Movement X tenminste dit soort proportie moet gaan nemen en ik geloof dat Movement X ook dat zal bereiken. Ik merk nu al bijvoorbeeld, ja kijk hé die oprichtingsfase is een fase van filtering altijd hé, eerst komen mensen van allerlei van allerlei redenen bij de beweging. Binnen een jaartje zien veel van die mensen dat het niks voor hun is hé, dan gaan ze buiten. Dat is goed. Dan zien andere mensen die niet zijn binnengekomen dat het wel iets voor hen is, en komen. En dan op een bepaald moment ga je stabiliseren met een groep mensen die weet wat de beweging is en dat goed vinden. En dan gaat het versnellen, dan kom je in een versnelling*.

Daarbij komt dat het engagement verschilt tussen ´bondgenoten´, ´leden´ en ´militanten´ van de beweging. Een lid krijgt, na betaling van het lidgeld, een lidkaart en wordt beschouwd als "*iedere persoon die ten alle tijde met de visie en het interne reglement van de beweging instemt en deze ondertekent" (Art. 44)*. Naast lidmaatschap bestaat er een apart statuut van `militant`, wat enkel verkregen kan worden *na benoeming door de Raad van Bestuur wanneer er sprake is van "een onbesproken loyauteit" en "een continue actieve deelname en ondernemingszin" (Art. 48)*. In de praktijk houdt `lidmaatschap´ bijgevolg niet noodzakelijk een actief engagement als militant binnen de beweging in. Zo bleken er uit rondvraag heel wat ´slapende´ leden in de Antwerpse afdeling te zitten

en liep het aantal aanwezigen van de vergaderingen die ik bijwoonde uiteen van een vijftal tot maximaal een tiental personen. Ook lijken sommigen eerder geïnteresseerd om hun ideologische affiliatie met MvX uit te spreken als ´bondgenoot´ dan om volwaardig lidmaatschap op te nemen (zie de eerder vernoemde steunbetuigingen tijdens de opstart). Een bijkomende moeilijkheid om goed zicht te krijgen op het lidmaatschap binnen MvX zijn de naweeën van de criminalisering en vervolging die de AEL te beurt viel die tot de dag van vandaag doorwegen op de bereidheid van verschillende leden om zich openlijk te ´outen´ als MvX. Zoals voormalig AEL-lid I12 aangaf, kwamen veel AEL-leden zelfs toen niet publiekelijk uit voor hun lidmaatschap "omdat degene die publiek gekend waren enorm hard zijn aangepakt, gecriminaliseerd (zijn) en hun jobs hebben verloren en hun gezinssituatie onder druk (is) komen te staan". Verschillende MvX gaven daarom aan dat het gezien hun professionele context als problematisch zou kunnen worden aanzien als het algemeen bekend werd dat ze in hun vrije tijd als MvX lid actief waren.

Hoewel Movement X op papier openstaat voor iedereen, is het gemiddelde profiel van de MvX activist dat van een relatief hooggeschoolde, goed genetwerkte, links georiënteerde professional of student. Respondent 4 verwijst bijvoorbeeld naar het brede profiel van MvX, maar stipt ook het hoge aantal hoogopgeleiden aan:

> *Ik denk dat het profiel heel breed is dus wij discrimineren denk ik ook niet, voor mij is iedereen gelijk en ik denk voor iedereen van MvX. Wij vragen ons niet af wat doet gij van job of wat staat er op u bankrekening of welke studies hebt gij gedaan. Wij komen echt allemaal samen en wij babbelen over onze issues en iedereen is verschillend…. Wat wel opvalt is dat er veel hoog opgeleiden bij zitten allemaal mensen die eigenlijk hun gading niet meer vinden ergens anders en zo iets hebben van weet ge … dit klopt niet maar dit verhaal klopt wel en … het gaat om … weerwerk bieden tegen de macht, dat wij gewoon op de tafels springen en dat wij binnen dit en 20, 30, 40 jaar eigenlijk kunnen aantonen wat wij hebben veranderd en wat dat deze generatie heeft betekend.*

Een generationele breuklijn doorkruist de etnisch-culturele breuklijn binnen MvX. Leden behoren ofwel tot de oudere ´AEL-generatie´ die deze periode van nabij meemaakten, ofwel tot een ´Post-9/11`- generatie die toen te jong was om de gebeurtenissen te begrijpen (maar zich geïnspireerd voelt door haar nalatenschap). Deze manier van categorisering wordt door respondenten zelf als betekenisvol ervaren. Ook binnen de ´AEL-generatie´ speelt etniciteit als breuklijn op. Waar de oudere leden *met* migratie-achtergrond veelal ex-AELers waren, volgden de oudere leden *zonder* migratie-achtergrond de toenmalige AEL eerder vanop een afstand als sympathisant of bondgenoot. In de interviews stipte de laatstgenoemde groep aan dat het precies de etnisch-culturele ´openheid´ van MvX is die hen er toe aanspoorde om lid te worden.

De interviews geven meer inzicht in hoe de wisselwerking tussen de ethnische en generationele breuklijn dagdagelijks spelen in de werking van MvX. Het volgende interviewfragment toont het belang van etnisch-culturele openheid voor ´Belgo-Belgen´aan voor hun toetrede van (I1) tot MvX:

> *Dan is er toch wel een verschil tussen de Movement en de AEL, is vond ik wel leuk voor mij. Den AEL was een exclusief nationalistische Pan-Arabische beweging en eh, Belg-Belgen konden er wel mee sympathiseren eh, maar geen, niet actief, geen bestuursfunctie of dat soort dingen. Met de Movement is dat wel het geval dus in die zin is dat een gemengde beweging*.

Ook I2 benadrukt het belang van de ´verbreding´ van AEL naar MvX en de veranderingen in imago en stijl die daarmee gepaard gingen als cruciaal om lidmaatschap te overwegen:

> *Ik woonde al in Antwerpen toen dat de AEL begon en ik was daar eigenlijk wel in geïnteresseerd maar ook wat door af geschrokken. Op zich de boodschappen dat Dyab toen bracht waren wel correct maar hij had ook zo een beetje een agressief imago en alleen voor Marokkanen. … Dus toen heb ik mij nooit bij de AEL aangesloten, ik had niet het gevoel dat ik daar een plaats in zou*

> *hebben als niet Marokkaan. Ik werd daar niet echt tot uitgenodigd en ook niet voor die stijl eigenlijk. Maar ik vond het wel intrigerend.*

Een voormalig AEL-lid verwoordt op zijn beurt hoe hij de diversiteit binnen MvX ziet (I12):

> *Urban globals een beetje ze, soms he… En een aantal mensen die ook vanuit de sociale sector in contact gekomen met allochtone jongeren vooral en en soort engagement en soort juiste analyse hebben gemaakt vanuit ervaring. Dus dit soort mensen zie ik ook, aantal intellectuelen zie ik ook.*

Naast etniciteit en leeftijd is er ook aandacht voor genderverhoudingen en seksuele geaardheid in het discours van MvX. Dit heeft deels te maken met de publieke perceptie en daarmee gepaard gaande vooroordelen over de voormalige AEL als een islamitische mannenclub die geen plaats zou laten aan vrouwen en onverdraagzaam zou staan ten opzichte van homoseksuelen. In reactie op het protest van MvX rond de figuur van zwarte piet, (zie deel 6 over bronnen), schreef Antwerps schepen van Inburgering en Diversiteit Fons Duchateau (N-VA) bijvoorbeeld een opiniestuk in de Gazet van Antwerpen waarin hij stelde dat MvX een "burgerrechtenbeweging-min-homoseksuelen" blijkt te zijn die wel zegt te strijden voor alle vormen van discriminatie, maar "zij die gediscrimineerd worden op basis van hun seksuele voorkeur" strategisch vergeet "om de eigen achterban niet voor het hoofd te stoten" (GVA 15/11/2014). Tijdens de interviews gavenMvX leden spontaan voorbeelden aan om deze mythes omtrent de beweging te ontkrachten. Zo vergeleek een vrouwelijk MvX-lid haar ervaring binnen MvX met andere engagementen om aan te tonen dat ze zich binnen de beweging vrijer voelt als vrouw om zich te uiten (Interview I15):

> *(D)as raar om te zeggen maar ik heb totaal geen seksisme gevoeld in onze groep, totaal niet hé! Oké nu spring ik naar iets anders maar das iets da mij vaak opvalt. Dan zie je ja ik zie bijvoorbeeld (een ander vrouwelijk MvX lid) vaak spreken en en niemand heeft daar iets tegen of zo integendeel….Ik ben ook actief bij andere groepen (noemt politieke partij). Daar voel ik seksisme wel meer aan dan bij Movement X dus ik euh dus daarom vind ik Movement X iets speciaals omdat dat zoiets heeft van wathever wie da gij bent da maakt niet uit da ge nu zwart wit groen blauw vrouw niet vrouw homo wathever, dat maakt voor ons niet veel uit en daarom voel ik mij echt op mijn gemak.*

Tot slot zijn respondenten zich er van bewust dat de diversiteit binnen MvX afstraalt op de mobiliserende kracht van de beweging en haar mogelijkheden om een representatieve rol op te nemen in het publieke debat. Diversiteit speelt daarom ook mee in de relatie tussen de beweging en haar achterban. De persoonlijke achtergrond die de leden met zich meebrengen brengen bepaalde verantwoordelijkheden met zich mee. Zo zullen jongeren steevast aangespoord worden om de stem van ´de jeugd´ te vertolken, kijkt men vaak in de richting van de voorzitter als het over beïnvloeding van de media gaat en worden mensen aangesproken op hun expertise en professionele kennis van bepaalde velden om input te leveren voor lopende acties. Wanneer bepaalde groepen onder-gerepresenteerd zijn of representatie wegvalt door het natuurlijk verloop binnen de beweging wordt dit als een probleem ervaren. Meer specifiek vrezen de leden waar ik mee sprak in de Antwerpse afdeling dat het soms te elitaire profiel van de beweging in de weg staat van het voet aan de grond krijgen bij de man, en meer specifiek, de jeugd in de straat (Interview I1):

> *(I)k vind die basis, die grassroot in de wijken, bij de jongste generaties, die moet ge organiseren-mobiliseren, daar moet ge de stem van zijn en die moeten ze nu herkennen. (…) De Movement vind ik soms iets te elitair of teveel blijven plakken bij de hoger opgeleiden terwijl als ik denk aan die 50-55% die in armoede zit, die onder de armoedegrens zit, dat is de meerderheid, dat zijn degene die inderdaad de gastboetes krijgen, degene die achter Sharia gaan lopen, degene die als er tumult is op de Turnhoutsebaan worden opgepakt en die het dus niet kunnen betalen.*

Ook I15 uitte haar twijfels over het vermogen van MvX om de kloof met 'gewone' mensen te dichten:

> *Ik … vind het een redelijke intellectuele beweging, heel veel jongeren die redelijk. Gestudeerd hebben laat ons zo zeggen, als ze niet gestudeerd hebben redelijk intelligent zijn. Euhm ik vind da we meer gewone mensen moeten aanspreken allez de gewone ja, iedereen moeten aanspreken euhm om mee te krijgen. Euhm hoe da we da gaan doen da weet ik niet. Ja ik denk da wij ook zo in het begin zitten wij zijn zo een beetje aan het aftasten hoe da wij da allemaal kunnen doen euhm.*

Over de uitdagingen rond de representatie en mobilisatie van gemeenschappen heb ik het later in deel 5 rond burgerschap. In het volgende deel belicht ik eerst de solidariteitspraktijken waartoe MvX aanzet geeft.

4. Interpersoonlijke praktijken van solidariteit

Onder solidariteit verstaan we de bereidheid om met elkaar te delen en te herverdelen vanuit een gevoel van lotsverbondenheid en loyaliteit. We kunnen materiële middelen delen, maar ook immateriële zaken zoals tijd, ruimte en identiteit. We zoeken naar nieuwe vormen van solidariteit waar mensen van verschillende afkomst in elkaars nabijheid toeven en zich engageren in interpersoonlijke praktijken. Welke interpersoonlijke praktijken van solidariteit zijn in deze case significant?

In dit deel van het rapport focus ik op de praktijken van solidariteit in diversiteit die ontstaan tussen tussen MvX leden, of, om een veel gebruikte uitdrukking binnen de beweging te hanteren, ´kameraden ´, in en doorheen hun strijd (zie deel 6 bronnen) om rechtvaardigheid. Zoals respondent I14 aangeeft, is het doel van MvX hoofdzakelijk om solidariteit te genereren tussen 'allochtonen'en 'autochtonen':

> *(D)at is hun (MvX) bedoeling om eigenlijk die euh de kloof te dichten tussen de verschillende etnische groepen, tussen de verschillende culturen om aan te geven van eigenlijk dat geen enkele cultuur beter is dan de andere. Dat is solidariteit, dat is de mensen dichter bij elkaar brengen*

Het dichten van de 'kloof' tussen mensen met een verschillende etnisch-culturele achtergrond gebeurt zowel door solidariteitspraktijken die binnenwaarts als buitenwaarts gericht zijn. Een voorbeeld van praktijken die binnen de beweging plaatsvinden, zijn de zorg die 'kameraden' voor elkaar dragen onder omstandigheden van externe dreiging of tijdens aanvallen van buitenaf. Daarnaast worden zowel materiële middelen zoals lidgeld en inzamelacties als immateriële middelen zoals vrijwillige inzet, lokalengebruik en identiteit gedeeld met elkaar in de beweging. Verschillende respondenten haalden dit soort praktijken aan als voorbeeld van solidariteit binnen MvX (Interview I16):

> *(A)ls ik zie dat er wel binnen die kleinere groep mensen die in de Antwerpse afdeling zit, daar toch, alleen daar al wat solidariteit ontstaat en elkaar veel beter leren kennen als mens maar ook als groep waartoe je behoort.*

De reactie op de arrestatie van deelnemers aan een actie op de Groenplaats in maart 2015 illustreren interpersoonlijke praktijken van solidariteit. Directe aanleiding voor de demonstratie waren de uitspraken van Antwerps burgemeester Bart de Wever rond de relativeit van racisme . In Ter Zake zei hij (HLN 26/03/2015):

> *Racisme is, net als alle 'ismes', relatief. (…) Je kan niet ontkennen dat er reële problemen zijn met bepaalde bevolkingsgroepen, mensen van Noord-Afrikaanse afkomst, vooral de Marokkaanse gemeenschap en vooral Berbers. Dat zijn zeer gesloten gemeenschappen, met een wantrouwen tegenover de overheid.*

Aanwezige activisten riepen de burgemeester op af te treden, luidkeels begeleid door de slogan "Geen racisme in onze stad!". Respondent I16 denkt met trotse gevoelens terug aan de diversiteit van de deelnemers die verzameld waren om hun steun te betuigen met de Berber-gemeenschap:

> *(D)e ongeoorloofde samenkomst op de oude markt was ik ook eigenlijk ja zeer trots op want dat was een zeer diverse groep jong, oud, kinderen, grote, grote, grootmoeder, grootvaders, fietsen, zeker niet alleen Movement X. Dat was zeer rustig ook. Allez zoals bedoeld, zeer pacifistisch, vreedzaam. En dan werden we ineens omsingeld door twintig blauwe busjes en 200 oproerpolitie. Neen dat was een goeie actie.*

De aanwezige ordediensten reageerden op de vreedzame bijeenkomst door een hondertal activisten te omsingelen en te arresteren (zie afbeelding hieronder).

Afbeelding 4: Protest Groenplaats

In een reactie in de media nadien veroordeelden de aanwezige Antwerpse jongsocialisten de repressie vanwege de stad als volgt (De Redactie 25/03/2015):

> *Vanavond verzamelde een groep mensen voor het stadhuis van de grootste stad van Vlaanderen, de plek van waaruit dit land wordt bestuurd, voor een stil en vreedzaam protest. (…) Uw antwoord? Een bataljon aan politieagenten om die dissidente stem neer te slaan. Een voor een werden ze opgepakt. Een paar uur naar de cel.*

250 personen, waaronder een groot aantal aanwezige MvX-leden, werden die dag inderdaad opgepakt opde Grote Markt. Een advocaat stond op stand-by tijdens de actie om eventueel juridisch advies te kunnen verstrekken (interviews). Toen ik aan I3 vroeg welke MvX actie haar het meest was bijgebleven, verwees ze naar het moment dat de politie hen omsingelden en het besef dat ze opkwamen voor hun rechten

> *Die keer dat ik ben opgepakt aan de grote markt [lacht]. Ja dat was nog niet met mij gebeurd [lacht]. Dat was wel duidelijk iets wat ik niet snel zou vergeten. Dat was vreemd dat ge ineens allemaal omsingeld werden en een buske in moesten enzo, maar dat was ook wel, allez, dat was ook eigenlijk heel plezant toen. Dat was toen, we stonden allemaal ingesloten door flikken en dat gevoel van we laten ons hier niet doen en dat heeft ook indruk bij mij achtergelaten.*

Respondent I10 benadrukt hoe er spontaan gevoelens van solidariteit onstonden tussen gearresteerden op de bus:

> *Wij stonden daar gewoon en ik was gewoon aan het praten met …[…] en ineens ja waren wij gewoon totaal omsingeld door de politie en was ik zo ooh wa is dees.Ik stond ook zo vlakbij Dyab en dan was er ne commissaris komen zeggen van ja ofwel gade nu allemaal weg hé, zeg tegen je de mensen hier dat ze nu nog weg kunnen gaan. Dan worden ze niet opgepakt, als ze blijven worden ze opgepakt. … En dan ben ik samen met (ander vrouwelijk MvX lid) en een vriendin van haar […] opgepakt). […] in de bus zelf was wel heel gezellig moet ik [lacht], een goeie sfeer jaja….*

Het zingen en lachen in de bus en het opzetten van Arabische muziek zijn manieren van de MvX-leden om hun kameraadschap te uiten en onderlinge solidariteit te laten zien. Het zijn tevens manieren om hun lichamelijk verzet te demonstreren t en opzichte van hun arrestatie.

Toen de gearresteerden in Luchtbal werden afgezet, boden andere ´kameraden´ spontaan aan om hen met de wagen op te halen. Respondent I2, die zelf niet werd opgepakt, beschreef dit moment nauwgezet tijdens het interview:

> *Ik ben zelf niet opgepakt omdat ik kinderen bij had, ik ben eruit gelaten. Maar dan 's avond alle mensen werden naar de luchtbal gevoerd, naar het politiekantoor en werden daar zonder veel*

> *boe of ba op straat gezet zonder vervoer. De meeste waren met de auto of de trein naar Antwerpen-centrum gekomen. Dan zijn de mensen die niet opgepakt zijn, zijn eigenlijk massaal met auto's beginnen te rijden om iedereen naar huis te voeren, dat was eigenlijk zo wel een bonding gebeuren, zowel met degene die opgepakt waren die dan zo vrolijke foto's posten van de absurd dat hoe dat ze werden behandeld en dat de politie het zelfs grappig vond van wat ze moesten doen. Maar ook achteraf in het naar huis rijden ik had dan zo vijf man in mijn auto zitten, ene moest naar Antwerpen, nog twee naar Mechelen dan nog iemand die aan het station moest worden afgezet. Dat was eigenlijk zo'n goed moment zo, voor de beweging..*

Achteraf kregen de opgepakte MvX-leden een GAS-boete. Vanuit de beweging werden de wettelijke procedures ter informatie rondgestuurd met betrekking tot GAS-boetes. Er werd ook een template gemaakt ter betwisting van de GAS-boete, waar leden enkel nog hun naam moesten invullen alvorens dit op te sturen naar de sanctionerende ambtenaar. I10 gaf aan dat hierover onenigheid ontstond omdat sommige "mensen, ja niet konden betalen en allez da was wel wa een probleem eigenlijk". De immateriele praktijken van solidariteit in diversiteit, die bestonden uit het elkaar ondersteunen na afloop van de arrestatie, het delen van informatie rond de GAS procedure en het faciliteren van de betwisting werden als ontoereikend ervaren. Uiteindelijk kregen de meeste MvX-leden die verzet hadden aangetekend, in September te horen dat ze de boete niet moesten betalen.

Er werd ook naar een oplossing gezocht voor de vraag naar meer materiële solidariteit vanwege minder bedeelde leden die de risico´s van blootgesteld te worden aan vervolging of sanctionering via boetes sterker voelden dan meer geprivilegieerde leden. Op het dagdagelijks niveau van MvX als organisatie bestonden er sowieso al materiële praktijken van herverdeling, zoals de inzameling van lidgeld bij aansluiting bij de beweging en het gratis ter beschikking stellen van lokalen. I1 benadrukte dat de betaling van lidgeld tevens een uitdrukking van engagement inhoudt. Dit engagement houdt in dat leden op zoek gaan naar manieren om materiële hulpbronnen zonder meerkost ter beschikking te stellen van de beweging:

> *De leden heten militanten hé, je wordt militant, je betaalt er ook lidmaatschap voor he. In die zin is het niet vrijblijvend en is het engagement… In Antwerpen vergaderen wij in de lokalen van (noemt sociale organisatie), gratis en voor niets. In Brussel maakt ge gebruik van de netwerken waarin dat elk van ons zit om een stuk gratis te krijgen. (MvX lid) toen em nog op de (vernoemt werkplek) zat, die kon kopies pakken van hier tot ginder, dat soort dingen. Maar dat is niet formeel. En voor de rest zijn dat lidgelden, ledenbijdragen. … Iedereen gebruikt zijn eigen netwerk om het maximum uit de kan te halen binnen de Movement.*

Ter aanvulling van deze informele praktijken lanceerde MvX een publieke oproep voor donaties om een ´activistenfonds´te kunnen creeeren. Directe aanleiding was het feit dat DAJ moest opdraaien voor gerechtskosten van meer dan 8.000 euro uit de periode 2002-2003. Ook werd DAJ als enige aangemaand om de GAS-boete naar aanleiding van de actie op de Grote Markt te betalen. Nadat het benodigde bedrag hiervoor werd ingezameld, besloot MvX om een fonds op te richten dat gerechtskosten voor gelijkaardige gevallen in de toekomst zou kunnen dekken. De oproep las als volgt:

> *Onlangs werden een aantal van onze activisten, waaronder Dyab Abou Jahjah, beboet voor het protesteren tegen racisme en onrecht. … Als Movement X kunnen we niet aanvaarden dat hij en enkele andere individuen een prijs blijven betalen voor onze strijd voor burgerrechten en rechtvaardigheid. Daarom hebben we als beweging besloten om een "permanent fonds voor activisme " op te richten om toekomstige kosten voor juridische acties te dekken.Een dergelijk permanent fonds is van cruciaal belang voor elke burgerrechtenbeweging die strijd voor de emancipatie van minderheidsgroepen. Criminalisering en discriminatie is een stevig wapen in handen van onderdrukkers en veelal ook een rechtstreekse oorzaak voor financiële problemen bij activisten, om hen uiteindelijk tot overgave te dwingen.Als beweging moeten we in staat zijn om onze activisten te beschermen alsook de mogelijkheid hebben om op lange*

termijn juridische acties en campagnes te ondernemen. Voor een burgerrechtenbeweging is dit een kwestie van leven of dood.

De illustratie die de oproep begeleidde, toont aan hoe het concept van ´solidariteit´ door MvX-leden, naast acties n.a.v. internationale ontwikkelingen (zie deel 9 over spanningsvelden), gehanteerd wordt om dit soort herverdelende praktijken te benoemen. De consequente tweetaligheid (Arabisch – Engels) illustreert hoe de geaddresseerde achterban geacht wordt van verschillende linguïstische achtergronden te zijn.

Afbeelding 5: Solidariteitsfonds

Wanneer Yassine, één van de jongere leden van MvX met een niet-blanke etniciteit, in de nasleep van de aanslagen in Parijs het slachtoffer werd van racial profiling vanwege de politie, ondernamen DAJ en enkele andere ervaren activisten vanuit het MvX bestuur onmiddellijk actie. De volgende tweet werd de wereld in gestuurd om te protesteren tegen de arrestatie van ´kameraad´ Yassin:

Afbeelding 8: Tweet arrestatie Yassine

:

Het ondersteunen en verdedigen van elkaar tegen aanvallen van internet- ´trollen´op sociale media is schering en inslag bij MvX leden. Maar de reactie op Yassine´s arrestatie ging verder dan louter symbolische steunverlening. Bestuursleden van MvX onderhandelden over zijn vrijlating nadat hij in Wijnegem shopping center tijdens zijn middagpauze werd opgepakt. Yassine werd nadien begeleid bij het naar buiten brengen van zijn verhaal naar de media. DAJ vertelde me tijdens het interview hoe ATV zei ´terug te bellen als ze meer hadden´omdat ze het verhaal van Yassine enkel wilden belichten indien hij klacht zou neerleggen tegen de politie. In reactie hierop zeiden ze bij MvX ´ let's make this go viral ´. Dyab en een andere voormalige AEL-leider hielpen Yassine bij het opstellen van zijn verhaal. Daarna riepen ze iedereen op om het verhaal via sociale media te sharen en te liken. De tekst, getiteld, ´Mijn getuigenis van onrecht´, werd opgepikt door traditionele media zoals het Laatste Nieuws, die op 25 November berichtte dat het verhaal “tot nu toe zo'n 10.000 likes, meer dan 1.000 reacties en meer dan 4.000 shares” kreeg (HLN, 25/11/2015). Een deel van de tekst wordt in Annex II weergegeven.

Het feit dat meer ervaren activisten een jong MvX-lid onder hun hoede nemen wanneer hij in het oog van een media-storm kwam te staan, kan gezien worden als een praktijk van solidariteit over leeftijdsgrenzen heen. De AEL-generatie neemt hier de Post-9/11-generatie onder haar vleugels. Zij erkenden tevens de politieke relevantie van Yassine´s verhaal. Wanneer we naar de tekst hierboven kijken, wordt immers duidelijk dat zijn ervaring gepolitiseerd wordt als een voorbeeld van aanhoudende targeting van migrantengemeenschappen door de politie. Het discours verschuift hierdoor van een gedetailleerde beschrijving van Yassine´s persoonlijke beleving naar die van ´jongeren´ en de nood om anderen te sensibiliseren en mobiliseren rond ethnic profiling.

Solidariteitspraktijken verworden met andere woorden al snel tot burgerschapspraktijken in de context van een sociale beweging zoals MvX. In de volgende sectie leg ik uit aan welke voorwaarden voldaan moet zijn om te kunnen spreken van burgerschapspraktijken en welke soort burgerschapsclaims doorheen zulke praktijken gemaakt worden.

Andere praktijken van solidariteit zijn eerder buitenwaarts geörienteerd zijn. Zo beperkt de solidariteit in diversiteit bij MvX zich bijvoorbeeld niet tot het lokale niveau, maar is ze ook expliciet op internationaal ontwikkelingen gericht. In de inleiding vermeldde ik reeds dat het steunen van de BDS platformtekst tegen Israël een vereiste is om lid te worden van de beweging. Vooral bij leden met een Arabische achtergrond blijkt solidariteit met de Palestijnse kwestie een belangrijk strijdpunt te zijn. In die zin kan je, zoals I3 het verwoordde, “de nationale en internationale solidariteit niet scheiden van elkaar”. Concreet uit deze internationale solidariteit zich door in het ‘hier en nu’ acties op te zetten in solidariteit met het Palestijnse volk. Zo kwam I6 op het idee om op 15 mei 2015 een spandoekenactie op te zetten ter herdenking van de “Nakba’, wat verwijst naar de dag waarop een grootschalige etnische zuivering plaatsvond in 1948 in Palestina. Er werden spandoeken opgehangen in Oostende, Brugge, Gent, Kortrijk, Willebroek, Boom, Genk, Mechelen, Antwerpen en Brussel om erkenning van de Nakba te eisen (zie afbeelding):

Afbeelding 6: Nakba Actie te Antwerpen

Daarnaast ontstaat er ook solidariteit tussen bewegingen in het kader van acties rond Palestina. Zo verleende MvX meerdere malen haar steun aan Antwerp4Palestine voor de organisatie van manifestaties (interview I6):

> *Met Antwerp for Palestine hebben wij samen gemobiliseerd voor de betogingen, zijn er in totaal twee plus die van eind november drie waar euh, we samen een half hebben georganiseerd, mee gemobiliseerd en mee gestaan hebben als militanten van Movement X bij de betoging zelf. Ook voor Palestina is er altijd euhm, in Movement X een kleine sector, of een kleine groep die, die die er altijd voor werkt omdat Palestina leeft altijd, het komt, het gaat soms uit het nieuwsbeeld maar wat daar gebeurt, gebeurt elke dag.*

5. Burgerschapspraktijken

Klassiek is solidariteit gebaseerd op burgerschap als status: het formeel lidmaatschap van een politieke gemeenschap geeft toegang tot allerlei (herverdelende) voorzieningen. In DieGem onderzoeken we hoe nieuwe vormen van solidariteit groeien uit concrete praktijken van burgerschap in de publieke

ruimte. Deze kunnen een claim leggen op economische herverdeling, culturele erkenning of politieke vertegenwoordiging.

De vormen van burgerschap die ontstaan in gedeelde strijd bij MvX, zetten zich expliciet af van het algemeen aanvaardde begrip van burgerschap als formeel lidmaatschap van de gemeenschap. Ze onderstrepen het feit dat een legale status als burger geen garanties biedt om gevrijwaard te blijven van feitelijke onderdrukking of uitsluiting op basis van ethnische of culturele gronden. Daarenboven illustreren ze dat burgerschap en de daaraan gelieerde rechten en vrijheden dode letter blijven voor alle burgers ongeacht hun eigen positie of etnisch-culturele achtergrond indien gelijkwaardigheid niet dagdagelijks in de praktijk wordt omgezet. De volgende passage uit een speech die DAJ op 17 mei 2015 gaf op een manifestatie tegen racisme illustreert hoe MvX zich verzet tegen zulk "tweederangs burgerschap":

> *We aanvaarden geen tweederangs burgerschap, we laten jou en anderen niet toe om over onze hoofden heen te praten, ons te analyseren, in kaart brengen, labelen, categoriseren zoals etnologen in de kolonies deden. Niemand mag ons vertellen dat we mogen meedoen als we ons integreren en dat we anders uitsluiting aan onze eigen te wijten hebben. Wij zijn geen kinderen en geen jongeren, we zijn vrouwen en mannen, volwassenen die klaar staan om mee te bepalen en mee te praten en mee te leiden. Wij volgen niet, en gehoorzamen niet.*

De vormen van burgerschap die ontstaan bij MvX in verzet tegen dit 'tweederangs burgerschap' zetten in op de verbondenheid tussen autochtonen en allochtonen. Deze burgerschapspraktijken steunen immers op gezamenlijke acties van diverse leden van de beweging die erop gericht zijn solidariteit over ethische en culturele grenzen heen te versterken. Gemeenschappen met een migratie-achtergrond zijn de bevoorrechtte ontvangers van de solidariteit die via burgerschapspraktijken wordt opgewekt. De allianties die in de praktijk worden aangegaan tussen ´allochtonen´en ´autochtonen´ roepen een nieuw soort politieke gemeenschap in het leven waarbij gedeelde lotsverbondenheid (zie deel 6) centraal komt te staan. Zoals DAJ het stelt in 'De Stad is van ons', is de emancipatie van "allochtonen" niet gericht tegen `autochtonen`, maar wordt deze gekanaliseerd "naar een beweging die *eenheid* als doel heeft: eenheid in de strijd voor burgerschap en voor individuele zelfbeschikking in collectieve solidariteit" (2014: 139). Respondent I9 verwoordde de solidariteit die MvX-leden voelen met onderdrukte gemeenschappen als volgt:

> *(I)n de hart van elke militant zit solidariteit voornamelijk naar grootst uitgesloten groepen van de samenleving, met uiterlijk duidelijk andere achtergrond of qua religie of achternaam. Dat is omdat we weten dat als het probleem niet op de juiste manier wordt aangepakt we gewoon goh ik heb een metafoor over een pan die volzit met kokend water en laat je zo maar op moment als je niet loslaat of open doet, zal die ontploffen, zoals een hogedrukpan….*

De burgerschapspraktijken van MvX trachten maatschappelijke kwesties zoals discriminatie, racisme en uitsluiting zichtbaar en bespreekbaar te maken. Via het organiseren van protestacties en het beïnvloeden van het publiek debat proberen activisten om deze kwesties hoger op de politieke agenda te plaatsen en medeburgers van deze kwesties bewust te maken. Zo organiseerde MvX o.a. tal van symbolische protestacties tegen racistische praktijken, herdenkingen van het koloniale verleden en discriminatoire wettelijke maatregelen. De maatschappelijke kwesties die zichtbaar worden gemaakt door burgerschapspraktijken, zijn bovendien gerelateerd aan specifieke burgerschapsclaims. Binnen DieGem maken wij een onderscheid tussen burgerspraktijken die claims tot politieke vertegenwoordiging, economische herverdeling en culturele erkenning maken.

Ten eerste houden de burgerschapspraktijken van MvX claims tot politieke vertegenwoordiging in. In sommige gevallen spreken MvX-leden vanuit hun eigen ervaring om op een directe manier een ruimere gemeenschap te vertegenwoordigen. Dit was bijvoorbeeld het geval in de nasleep Yassine's arrestatie, waarbij MvX inzette op burgerschapspraktijken om de kwestie van racial profiling publiek aan te kaarten. Nadat Yassine zijn persoonlijk verhaal deelde, werd zijn particuliere ervaring

veralgemeend naar die van jongeren en, breder, alle mensen met een migratie-achtergrond die potentieel het slachtoffer zijn van racial profiling door de politie. Volgende oproep werd verspreid via Facebook om een sit-in te houden:

> *Op zaterdag gaan we voor de bureau van minister Jambon opkomen voor al diegenen die dagelijks en aan de lopende band tegen muren en auto's worden geduwd, geslagen, en gefouilleerd om hun verdachte etnische uiterlijk. Al diegenen die voor de ogen van hun families, ouders, en kinderen worden vernederd. De stemloze mensen, de mensen voor wie de racistische scheldwoord makak bijna een tweede naam is geworden. De mensen die nooit excuses krijgen en nog minder sympathie of media aandacht, omdat ze Jambon niet kennen. Voor die mensen, en voor hen alleen gaan we op straat Zaterdag. 14 uur, Wetstraat 2, Brussel, Metro Parc. #StopEthnicProfiling #MvX*

De oproep verwijst naar de nood om gehoor te geven aan “stemloze mensen” die onvoldoende vertegenwoordigd zijn in de bestaande politieke instellingen en systematisch racistisch bejegend worden. De plaats om het protest te laten doorgaan was niet toevallig de Wetstraat in Brussel, het hart van de Belgische democratie. Kif Kif en Hart boven Hard zegden hun steun toe aan de manifestatie. Wanneer ik arriveerde, was een vijftigtal mensen aanwezig. De weg is geblokkeerd door prikkeldraad en een tiental agenten.´We mochten absoluut niet voor het kantoor van Jambon betogen uit veiligheidsoverwegingen´ vertelt I1 me. Het publiek is gemengd, met mensen van verschillende etniciteiten en leeftijden. Ik zie Yassine en I5 helemaal van voor staan en Dyab loopt rond met een megafoon. Na het scanderen beginnen de speechen en de media nemen veel foto’s van het spandoek. Dyab coördineert de speeches. De talen worden ook onderling afgesproken; hij zou Frans voor zijn rekening nemen en Rachida zou erna in het Nederlands in naam van Hart boven Hard spreken. Dyab verwees tijdens speech nogmaals naar Yassine´s verhaal en stelt de vraag hoeveel verhalen zoals dat van Yassine nooit de media halen. Zelf stond hij enkele weken voordien nog met zijn aangezicht tegen een gevel aangedrukt onder schot.

> *´Je vous assure, chaque jour, dans les grandes villes, je veux pas exagérer, des dizaines des cas pareils…Qu´est-ce que ça va engendrer ce processus-là, ça va vraiment créer une polarisation. On est ici aujourd’hui et ils vont dire que vous êtes en train de polariser contre ces choses-là, mais ceux qui polarisent sans les politiciens qui sont en train de justifier des pratiques comme ça… qui sont en train de minimaliser ces pratiques-là, comme j´ai entendu Mr. Jambon hier à la télévision, alors là, … on a un grand problème, un agenda politique qui en train de se dérouler… et on doit être très alerte pour cela. (applaus-gejuich)…. Aujourd’hui on vient ici avec des activistes, avec des intellectuels, avec des gens qui veulent donner un signal…Nous, entons comme citoyen, nous n´acceptons pas que les choses va se dérouler dans cette direction, on ne va pas être intimidé…, on ne va pas attendre ce que les politiciens, eux qui ont le pouvoir vont décider sur nous. Non ! Nous, on croit que le peuple a toujours le pouvoir…et on se réuni en tant que citoyen…. Nous le n´accepterons pas !*

Dyab staat rechts naast mij na zijn speech; ik heb de taak van I5 overgenomen om het spandoek strak te houden. Fotografen maken veelvuldig foto’s en naderen tot op één meter van Dyab met hun lens (zie onderstaande post van MvX op twitter).

Afbeelding 7: Tweet Sit-In

Rachida geeft vervolgens een speech in het Nederlands in naam van Hart boven hard, waarin ze de overeenkomstige strijdpunten tussen beide bewegingen benadrukt:

> *Jambon wil alle huizen binnenvallen in Molenbeek en de politie kan nog meer dan ooit straffeloos tekeer gaan tegen iedereen met een ander kleurtje. Het hele beleid, net zoals het anti-radicaliseringsbeleid van de afgelopen maanden, veroorzaakt alleen maar meer radicalisering. Gelukkig, ook positieve radicalisering, zoals wij hier vandaag hebben kunnen zien. De voorbije weken hebben ze Brussel proberen kapot te maken, en dat is logisch als extreem Vlaams-nationalisten aan de macht zijn. Maar ze vergissen zich. Brussel is onze stad, ons laboratorium voor de superdiverse en democratische stad van de toekomst. En wij gaan Brussel terugnemen, want nogmaals, Bruxelles est à nous! (applaus)*

De sit-in actie tegen racial profiling is een goed voorbeeld van een burgerschapspraktijk waarbij claims tot vertegenwoordiging worden gemaakt. Beide geciteerde speechen benadrukken achtereenvolgens het collectief samenkomen van 'intellectuelen, activisten en mensen die een signaal willen geven' en hun gedeelde lidmaatschap van Brussel als superdiverse gemeenschap. Strijd tegen de minimalisering van racial profiling en de criminalisering van migrantengemeenschappen door de Minister van Binnenlandse Zaken wordt als aangewend als bron om solidariteit op te wekken (zie deel 6) tussen de aanwezige organisaties voor jongeren zoals Yassin.

In andere gevallen gebeurt de vertegenwoordiging van gemeenschappen door burgerschapspraktijken op een meer indirecte manier, waarbij het voortouw voor de politisering van bepaalde kwesties door MvX genomen wordt in naam van anderen. De actie tegen De Wever's uitspraken rond Berbers is hier een illustratie van. Zoals DAJ het later in zijn column in de Standaard beschreef, ging het er bij deze actie om om met een diverse groep mensen steun uit te spreken voor de geviseerde Berber-gemeenschap (De Standaard 27/3/2015):

> *Onder de ongeveer driehonderd aanwezigen woensdagavond – leden van Movement X, bevriende organisaties en politieke partijen die uit solidariteit kwamen opdagen – waren er niet alleen Berbers aanwezig, maar een bont gezelschap met verschillende achtergronden. Arabieren, zwarten, blanken, en ja, ook Aziaten, allemaal stonden ze op de Grote Markt. Daar protesteerden gewoon mensen die het niet pikken dat een burgemeester van een diverse stad mensen stigmatiseert door hun etniciteit. We waren met driehonderd heel open mensen, niet gesloten, maar ingesloten door de politie op bevel van een politicus die in een ideologisch hoekje leeft, en het daar duidelijk zeer benauwd krijgt. Zo benauwd dat hij cynisme en frustraties als beleid uitstippelt.*

Ten tweede beperken houden de burgerschapspraktijken van MvX claims tot economische herverdeling in. In deze context zijn burgerschapspraktijken er op gericht om een herverdeling van middelen te eisen in situaties waar bepaalde populaties structureel benadeeld worden. MvX' poging om protest aan te tekenen tegen belastingsmaatregelen in Antwerpen die minder bedeelde bevolkingsgroepen relatief gezien harder zouden treffen, illustreert de uitdagingen die gepaard gaan met het maken van zulke claims. Begin december 2014 kondigde Antwerps schepen voor Middenstand Koen Kennis (N-VA) aan dat "imagoverlagende" winkels zoals gokkantoren, seksshops, shishabars en nachtwinkels vanaf januari 2015 een startbelasting van 6000 euro en een extra jaarlijkse belasting van 1500 euro zouden moeten betalen (De Redactie 03/12/2014). Officiële reden was dat zulke zaken een "negatief effect hebben op de commerciële leefbaarheid en uitstraling van een winkelgebied" en "ze ook vaak gepaard (gaan) met verstoring van de openbare orde en met overlast" (idem). In een publiek statement daags nadien bekritiseerde MvX de maatregel als een drogreden om zaken die uitgebaat worden door mensen met migratieachtergrond te viseren en buurten 'op te kuisen' door armeren weg te belasten (MvX 7/12/2014). Er werd aangekondigd dat MvX zich zou inzetten om rond dit thema te sensibiliseren en dat er "desnoods tot hardere actie" zou overgegaan worden. In Het Laatste Nieuws (HLN 09/12/2014) communiceerde toenmalig lokaal voorzitter Hans Schippers aan dat de maatregel een illustratie was van de "onderliggende overtuiging dat er in de stad geen plaats is voor bepaalde bevolkingsgroepen" en dat de Antwerpse afdeling zich over de zaak zou gaan buigen. Er werd overeengekomen om een petitie bij nachtwinkeluitbaters op te starten tegen de imagoverlagende belasting. Respondent I2 lichtte tijdens het interview toe dat de intentie van de actie was solidair te zijn naar nachtwinkeluitbaters toe en "om onder de winkeliers meer banden te creëren en meer samenwerking". Stad Antwerpen werd in geografische regio's verdeeld en leden van MvX Antwerpen namen elk een stadsdeel voor hun rekening. I7 legde uit dat de eerste uitdaging het ongeorganiseerde karakter van de winkeliers was:

> *Het moeilijke was, aan die zaak, dat de nachtwinkelaareigenaars, en… Het zijn niet echt georganiseerd, die hebben geen bestuur waar dat ge dat gewoon kon gaan afgeven. Dus ge moet dat echt individueel doen, met al die zelfstandigen die allemaal een nachtwinkel hebben. Dat was, dat duurde heel lang om dat te doen, want ge moet daar langs gaan, ge moet dat uitleggen, dan moet ge verwachten dat die dat ook gaan tekenen.*

Respondenten I7 en I8 namen het voortouw om twee bijeenkomsten met de shopkeepers te organiseren. Ze gaven een powerpoint presentatie waarin de verschillende mogelijkheden om de beslissing aan te vechten werden uitgelegd en richtten een facebook groep op waarin informatie kon worden uitgewisseld. Maar de reacties op hun initiatief waren niet eenduidig positief. I8 gaf aan dat de winkeliers iets hadden van "huh, er zijn hier blanke mensen dat iets voor ons willen doen, huh, waarom?" en dat een politieke cultuur van verzet tegen officieel bestuur ontbrak bij de veelal Pakistaanse, Afghaanse en Tibetaanse uibaters die ze ontmoetten. Ook taalverschillen bleken een obstakel te vormen om het belang van de actie tegenover hen te verduidelijken. Participatie vanwege de 'achterban' was echter een voorwaarde voor de petitie. Om de actie te doen slagen, moesten nachtwinkeluitbaters immers zelf aan klanten vragen om de petitie met naam en toenaam te ondertekenen. Veel winkeliers toonden echter amper interesse in de petitie en gaven weinig tot geen opvolging aan de face-to-face oproep van MvX-leden. Respondent I10 herinnerde zich hoe demotiverend dit gebrek aan interesse was gezien de initiële interesse van de uitbaters in haar buurt:

> *Ja die mensen waren toen wel enthousiast maar ja dan komt ge terug en dan hebben ze één handtekening verzameld en dan hebt ge zoiets van ja weet ge het is wel voor jullie dat we het doen, alleja. … En dan waren ze zelf met da idee afgekomen van we doen een petitie of we doen een betoging […] En dan komde daarna ja dan ziet ge het resultaat dat er eigenlijk heel veel nachtwinkels totaal geen moeite doen, dan geraakt ge zelf ook wel gedemotiveerd.*

In de interne verslagen van de Antwerpse afdeling die ik kon inkijken werd de actie steevast geagendeerd van mei 2015 tot december 2015. In Mei werd er nog gewag gemaakt van tijdsgebrek en

de nood aan inzet om de formulieren effectief te verspreiden. Tijdens de eerste vergaderingen die ik persoonlijk bijwoonde in september, had de actie stilgelegen door het zomerreces en luidde de conclusie dat MvX “de boot gemist had” omdat er een “gebrek aan verantwoordelijkheid en slagkracht” was binnen de afdeling. Desalniettemin werd het belang van de actie nogmaals onderstreept omdat de taks nu zou uitgebreid worden naar vzw’s. In november werd er verslag uitgebracht van de vooruitgang van de actie. Eén van de nightshop keepers had in tussentijd zelf opgeroepen tot een betoging. Deze oproep gebeurde echter ongecoördineerd en de actie was geen succes. De Partij Van De Arbeid (PVDA) had hiernaast juridisch advies gezocht van Progress Lawyers Network over manieren om de maatregel te kunnen aanvechten. Zij stelden voor om een voorstel tot bezwaarschrift in te dienen op de gemeenteraad met 100 handtekeningen van betrokken actoren. Een modelbrief werd via de PVDA ter beschikking gesteld (PVDA Antwerpen, 13/10/2015). Een MvX-lid die ook binnen de partij actief was berichtte over deze ontwikkelingen tijdens de vergadering. Tien personen had tot dan toe het bezwaarschrift ondertekend. Meer dan 300 winkeliers hadden de oproep tot het betalen van de belasting ontvangen en rond de 50 hiervan hadden ook al effectief betaald. Aangezien MvX zich per definitie niet expliciet lieert aan een politieke partij, kon ze de actie niet langer in goede banen leiden. Uiteindelijk mislukte de poging van MvX als beweging om de geviseerde gemeenschap van nachtwinkeluitbaters te politiseren. Respondent 16 uitte achteraf gezien zijn spijt over deze gang van zaken:

> *Achteraf was ik eigenlijk zeer teleurgesteld maar meer in, maar dat is misschien door mijn eigen onwetendheid, het is ook gewoon een enorm divers groep, nightshop owners. Die onder elkaar wrijvingen en ruzies hebben en zij ja, om het heel cru te zeggen, ze hebben eigenlijk niets gedaan om dat een succes te laten worden. En ge kunt ook niet van ons iets opleggen aan een groep, ge moet het toch zelf, zij moesten het zelf per nachtshop 40 handtekeningen enzo verzamelen en dat is gewoon niet gelukt. (…) Dat vond ik wel jammer want we hadden er best veel tijd in gestoken en nacht uren. En het zou ook naar buiten toe een mooi moment hebben kunnen zijn moesten we dat op onze naam hebben kunnen schrijven.*

Ten derde zijn de burgerschapspraktijken van MvX er op gericht zijn om claims tot culturele erkenning te maken ten behoeve van miskende of gediscrimineerde minderheden. De acties die normen en waarden als bron van solidariteit aanboren (zie onder deel 6.2) vallen grotendeels onder deze noemer. Zo mobiliseerde MvX rond de figuur van Zwarte Piet om culturele erkenning te verkrijgen voor bevolkingsgroepen die historisch gezien het slachtoffer waren van kolonisering, dan wel zich gediscrimineerd voelen op basis van hun huidskleur. De onheuse karakterisering en stigmatisering van de Berbers als een ‘gesloten’ gemeenschap zette MvX eveneens aan om claims tot culturele erkenning te maken. Ook de hieronder beschreven actie rond het Burkini-verbod strijdt voor de erkenning van het recht op een vrije beleving van geloofsovertuiging in de openbare ruimte.

De voorgaande bespreking van burgerschapspraktijken bij MvX illustreert niet alleen de solidariteit in diversiteit die hierdoor tot stand komt, maar benadrukt tevens de obstakels die de beweging ervaart om op te komen voor de rechten van gemeenschappen die politiek ondervertegenwoordigd zijn, cultureel miskend worden of structureel benadeeld worden. De politieke identiteit opgebouwd rond ‘radicale gelijkheid’ maakt in belangrijke mate solidariteit in diversiteit mee mogelijk. Tegelijkertijd is het moeilijk om gemeenschappen blijvend aan de beweging te binden wanneer telkens in naam van andere specifieke groepen actie wordt ondernomen (Interview I2):

> *(M)et AEL, de boodschap die toen werd gebracht ging veel sterker uit van de belangen van een specifieke groep die ook dit direct in het dagelijks leven ervaarde. Jongen gasten die effectief alle dagen worden gecontroleerd door de politie, die gediscrimineerd worden op school. Waardoor dat die ook gemakkelijk mee te krijgen waren om mee te doen met acties terwijl nu het idee van die radicale gelijkheid is eigenlijk een beetje flou, dat niet iemand aanspreekt echt in het dagelijks leven.*

6. Bronnen van solidariteit

Wat zet mensen aan om te delen en te herverdelen? In de sociologische literatuur onderscheiden we vier bronnen van solidariteit: wederzijdse afhankelijkheid, gedeelde waarden en normen, strijd en ontmoeting.

Strijd is de belangrijkste bron van solidariteit in diversiteit in deze case. Het gezamenlijk stelling innemen van mensen ten opzichte van een gemeenschappelijke vijand, het opkomen voor gedeelde belangen en het collectief streven naar een andere samenleving die in het teken staat van radicale gelijkheid brengt mensen dichter bij elkaar ongeacht hun etnisch-culturele achtergrond. MvX-leden zijn 'kameraden', 'broeders' of 'zusters' die lotsverbondenheid ervaren in hun strijd. Gedeelde normen en waarden rond het gezamenlijke strijdpunt van radicale gelijkwaardigheid geven mee aanzet tot solidariteit in diversiteit. Zo is het de strijd tegen stigmatiserende normen en waarden, zoals de figuur van Zwarte Piet of misplaatse herdenkingen van het koloniale verleden, die activisten verbindt. Gevoelens van collectieve verontwaardiging houdt daarnaast MvX als gemeenschap samen.

Interdependentie en ontmoeting spelen een minder grote rol als bronnen van solidariteit in diversiteit bij MvX. In deel 2 legde ik uit hoe MvX door netwerk-uitbreiding en diversificatie tot stand kwam. Binnen de beweging zijn mensen afhankelijk van elkaars inzet om acties op te zetten. Zo vonden er bijvoorbeeld uitwisselingen plaats tussen activisten in Brussel en Antwerpen in het kader van acties rond dekolonisatie (zie deel 7 rond de herdenking van Leopold II) en racial profiling (zie voorbeeld van sit-in hierboven in deel 5). Lokale afdelingen zijn eveneens aangewezen op initatieven vanuit het nationaal bestuur en vice versa. In het algemeen stipten respondenten echter bovenal de conflicten aan die zulke onderlinge afhankelijkheid met zich meebrengt en de bedreiging die deze conflicten inhouden voor de sociale cohesie binnen de beweging. Ik neem deze uitdagingen daarom mee in de bespreking van de spanningsvelden in deel 9. Doorheen haar strijd voor radicale gelijkheid creëert MvX ook momenten van ontmoeting en uitwisseling tussen een diverse groep burgers.

6.1. Strijd

Solidariteit kan geworteld zijn in strijd. Samen ten strijde trekken leidt tot sterke vormen van lotsverbondenheid. Gezamenlijke inzet voor gelijke rechten schept een band.

MvX put voornamelijk uit strijd als bron voor solidariteit in diversiteit. Twee elementen zijn hierbij van uiterst belang. Ten eerste vereist strijd als bron van solidariteit een gedeeld bewustzijn, een diepe en vaak emotionele identificatie met een gemeenschap met haar eigen welomlijnde belangen die participatie bevordert. Dit komt overeen met wat Hunt en Benford's definitie van solidariteit als "an identification with a collectivity such that an individual feels as if a common cause and fate are shared" (2004: 439). De implicatie hiervan is dat elke bedreiging van de belangen van deze collectiviteit of, omgekeerd, opportuniteiten om deze belangen te behartigen, aanzet kunnen geven tot solidariteit doorheen strijd (idem). Ten tweede veronderstelt strijd een agonistische relatie met een tegenstander waardoor mensen die voor diezelfde punten vechten dichter bij elkaar komen te staan ondanks hun onderlinge verschillen (zie Hirsch 1986: 381). Door de narratieve constructie van deze tegenstrever wordt elke kleine daad van verzet of protest deel van een grotere strijd die als finaliteit het realiseren van een meer rechtvaardige samenleving heeft.

Speechen zijn een goede manier om de gemeenschappelijke vijand te omschrijven. Op de 'niet-vergeten' actie tegen de anti-islambetoging van Pegida gaf MvX lid Yassine in Park Spoor Noord de volgende speech (23/4/2016):

Afbeelding 8: Speech Park Spoor Noord

Beste mensen,

Ik ben het beu ! Wij zijn het beu. Wij zijn racial profiling, discriminatie en elke andere vorm van racisme beu ! Ik ben de debielen die nu aan de andere kant van onze stad aan het betogen zijn ook beu. Zij zijn een groot deel van de oorzaak van haat, radicalisering en stigmatisering ! Maar zij zijn niet de enigen. Ik geloof dat debielen zoals pegida niet de enigen zijn. Je hebt ook politici die haat zaaien en racisme relativeren of de politici die opeens straten vol zien met een significant deel van de moslims zien dansen na de aanslagen. Niemand anders heeft hen gezien behalve Jambon. (…) We moeten haatzaaiende politici niet meer tolereren. Het is tijd voor integratie! Maar niet vanuit de allochtone gemeenschap, ooh nee, integratie van de Vlaams Nationalisten! Assimilatie met de meerderheid is passé! Integreer in de diverse samenleving waar we nu in leven. De diverse samenleving die wij hier in Antwerpen hebben met een trotse 175 nationaliteiten (…).

Pegida had die dag van burgemeester De Wever de toelating gekregen om hun 'Mars tegen de islam-terreur' te laten doorgaan op het Hendrik Conscienceplein in Antwerpen. Vierhonderd betogers en zo'n 60 tegenbetogers tekenden present (De Standaard 23/04/2016). In het aanzicht van de gemeenschappelijke 'vijand' Pegida, ontstond solidariteit tussen verschillende organisaties en bewegingen. Zo bundelden Hart boven Hard, Blokbuster, Steunpunt Antifascisme en Movement X hun krachten om te pleiten voor solidariteit (Blokbuster 23/04/2016). Yassine's speech illustreert hoe het 'wij'en het 'zij' die het voorwerp uitmaken van de gezamenlijke politieke strijd discursief wordt vormgegeven. Het begin-statement drukt emoties van frustratie en verontwaardiging uit. Pegida, bepaalde politici en N-VA-stemmers worden gecategoriseerd als behorende tot een 'zij' die verantwoordelijk wordt geacht voor haatzaaierij en stemmingmakerij n.a.v. de terroristische aanslagen. Hiertegenover wordt een 'wij' benoemd waartoe de aanwezige deelnemers geacht worden te behoren, die de 'diverse samenleving' waar 'we nu in leven' representeert. Naar de tegenstrevers toe wordt de claim geformuleerd dat het onverdraagzame autochtonen, en niet allochtonen zijn die zich dienen te integreren superdivers Antwerpen.

MvX gaat de strijd met haar tegenstrevers aan vanuit een 'verzetslogica' (zie interviews I11 en I12). Door onrechtvaardigheden te benoemen en een vijand aan te wijzen, maakt MvX het mogelijk voor anderen om kant te kiezen en zich aan te sluiten bij het verzet tegen de gevestigde orde. Een goed voorbeeld hiervan is de 'We Will Resist Declaration' (WWR) die door Movement X gelanceerd werd in de nasleep van de terroristische aanslagen in Parijs in November 2015. In mijn interview met DAJ verduidelijkte hij dat er in deze verklaring duidelijk werd "bepaald wie de vijand" is waartegen verzet moet worden geboden:

> *A war declaration hé. (…)Dat was een belangrijke communicatie vind ik omdat het aan de ene kant erkent dat wij in het verzet zijn. Dat we niet zover zijn dat we niet ons verzetten maar ook dat we dat gaan doen en dat wij niet hoeven te kiezen. We hoeven niet omdat wij nu in tijden van terrorisme zijn en dat dat de dominante discours is, we moeten onze strijd tegen de andere niet staken. En de grootste issue blijft de elites.*

De We Will Resist declaration werd begeleid door onderstaande afbeelding die de strijd voor radicale gelijkwaardigheid grafisch afbeeldt.

Afbeelding 9: WWR Declaration

Het eerste deel van de WWR verklaring focust op het scherp krijgen van de vijand als enerzijds bestaande uit de heersende dominante elites die bestaande machtsstructuren in stand trachten te houden en anderzijds uit 'ronduit slechte' krachten zoals extreem-rechtse en religeuze extremisten:

> *Across the whole world, bankers, oligarchs, billionaires, aristocrats, right-wing corporate politicians, absolute monarchs, dictators, warlords, and every privileged individual or group; all feel the irresistible urge to defend the established power structures. Some of these dominant elites in Europe, and beyond, are starting to see democracy, solidarity, and human rights as a threat to their hegemony and privileges. This is a very dangerous evolution. At the same time, forces that could be called downright evil are lurking in the dark awaiting their chance to enter the stage. Far-right extremists, religious extremists, and other types of racist, fanatic or fascist scum believe their time to resurface is near. In the past these forces sometimes worked on behalf of the elites. Today the elites will be able to count on them once again to divide and terrorize the people into submission.*

Meer specifiek worden er drie 'nabije' vijanden benoemd die een tastbare bedreiging vormen voor de grondrechten van burgers:

> *In the White communities we will fight White supremacy and racist and colonial attitudes and structures and break them down. In The Muslim Communities we will fight Islamist extremism and fanaticism and break it down. In the Jewish communities we will fight Zionism and break it down. In All communities we will fight against racism, Islamophobia, anti-Semitism, sexism and any brand of supremacist or discriminatory ideology. And we will uphold democracy, human rights, solidarity and equality.*

Vanuit deze dubbele analyse van de huidige globale machtsverhoudingen en de nabije te duchten vijand wordt vervolgens de noodzaak onderstreep voor "We, the People (to) take a stand, organize ourselves and resist", waarbij de "means of our resistance" proportioneel geacht te zullen zijn aan "the means of oppression and the evils we are facing":

> *We will organize ourselves in action teams in cities, neighbourhoods, universities, and in any place we deem necessary. We will inform the people and support and help them in their own*

> *battles against oppression and injustice. We will organize protests. We will organize boycotts. We will disrupt hate meetings and hate demonstrations. We will monitor police brutality and racial profiling. We will organise and defend the people, we will mobilise, and surprise. We Will Resist!*

Vanuit gedeelde strijd ontstaan er ook mogelijkheden voor solidariteit tussen verschillende bewegingen en organisaties wanneer allianties gevormd worden rond convergerende belangen en gedeelde strijdpunten. De actie op zondag 17 mei 2015 'Zwart-wit denken is kleurloos' die plaats vond op de Groenplaats in Antwerpen in protest tegen BDW's uitspraken rond de Berber-gemeenschap is een goed voorbeeld van hoe alliantie-vorming tot solidariteit in diversiteit kan leiden.

Afbeelding 10: Actie Zwart-wit denken is kleurloos

Het 'Comité Stop Racisme' werd opgericht door Hart boven Hard, Kif Kif, Movement X, AMDH België en FDH Norma in de aanloop naar de betoging. Een vertegenwoordigster van Hart boven Hard lichtte de alliantie als volgt toe (De wereld Morgen 18 mei 2015):

> *We willen de problematiek van racisme mee onder de aandacht brengen en houden omdat het een groot uitsluitingmechanisme is dat niet weggerelativeerd mag worden. Racisme zorgt voor een polarisering in de samenleving. (…) Met het Comité Stop Racisme schuiven we drie eisen naar voor. Ten eerste pleiten we voor praktijktesten. Daarnaast vragen we ook dat het onderwijs inspeelt op de superdiversiteit. Tot slot moeten we met z'n allen leren dekoloniseren. Het wordt tijd dat we met onze geschiedenis in het reine komen. (…) In de strijd tegen racisme wil hart boven hard mee voorop lopen. We werken daarvoor samen met bewegingen zoals Movement X en Kif Kif. We willen ook aan onze eigen achterban laten zien dat racisme geen plek heeft in onze samenleving.*

Verschillende respondenten benadrukten echter ook de spanningen en wrijvingen die ontstaan in gedeelde strijd. Zo werden Hart boven Hard en andere organisaties door leden van het nationaal MvX bestuur er herhaaldelijk op gewezen te weinig divers te zijn in hun samenstelling en te paternalistisch in hun reflexen. Daarenboven gaf de meerderheid van de respondenten aan op een meer actieve manier te willen zoeken naar manieren om samen te werken met andere bewegingen.

6.2. Normen en waarden

Volgens deze visie is solidariteit geworteld in een collectief bewustzijn. Het gevoel van deel uit te maken van een culturele gemeenschap met gedeelde waarden en normen schept een solidariteit tussen hen die wederzijds gericht zijn op die gemeenschappelijke waarden en normen.

Zoals ik in de de bespreking van de voorgeschiedenis van MvX reeds aangaf, was de solidariteit die binnen de AEL ontstond sterk gestoeld op een etnisch gekleurde identiteitspolitiek. Bij de AEL stonden gedeelde waarden en normen onder veelal gelovige allochtonen met een Arabische afkomst centraal. Binnen MvX wordt solidariteit tussen lotgenoten met dezelfde ethnische origine echter niet langer als voldoende gezien. De geconstrueerde discursieve dichotomie tussen ´allochtonen´ en ´autochtonen´ fungeert als barrière voor solidariteit in diversiteit. MvX vertrekt daarom vanuit de constatering dat iedereen onderhevig is aan en betrokken partij is van de super-diverse samenleving. Ex-AELers hebben de hand uitgereikt naar een diverse groep mensen met een veelheid aan persoonlijke en professionele achtergronden om samen de strijd aan te gaan rond normen en waarden die radicale gelijkwaardigheid uitdragen. Een antwoord bieden op de vraagstukken die voortvloeien uit samenleven in verschil vraagt daarom, zoals DAJ het tijdens on interview verwoordde, om een “post-nationalistische, post-identitaire en post-koloniale” identiteit.

In plaats van te vertrouwen op gekende etnisch-culturele recepten, gaan activisten bij MvX uit van radicale gelijkheid als kader voor de normen en waarden die hen ondanks hun onderlinge verschillen verbindt. Deze verbindendende normen en waarden worden in de praktijk inter-sectioneel gedefinieerd. Zoals Landolt en Goldring (2009) elders argumenteren, laat het aannemen van een intersectionele politieke identiteit activisten zowel toe om aan grenswerk te doen tussen activisten onderling als aan alliantie-vorming te doen over bewegingen heen. De inter-sectionele politieke identiteit van MvX staat radicaal open voor invulling naargelang de specifieke strijd die gevoerd wordt. In gesprekken met leden die deel uitmaakten van de denkgroep in de opstartfase van MvX werd aangegeven dat de ´X´ eerst louter één van de circulerende werktitels was voor de nieuwe beweging. Maar het is net het onbestemde van deze ´X´ die activisten binnen de beweging in staat stelt om etnisch-culturele en andere verschillen te overbruggen. De onderstaande afbeelding uit een recente MvX flyer illustreert hoe de beweging op zoek gaat naar het bindende element, de ‘X’ die verscholen ligt onder uiterlijke kenmerken zoals huidskleur:

Afbeelding 11: Flyer MvX

Het volgende fragment uit hun beginverklaring illustreert de openheid van MvX’s politieke identiteit verder:

> *Movement X reikt de recepten aan voor de toekomst. De X staat voor radicale vernieuwing, voor het onbekende maar inspirerende, voor het zelfzekere en complexloze. X staat voor het ambitieuze en dissidente streven naar een andere maatschappij.*

Het idee radicale gelijkheid bepaalt de prefiguratieve politieke agenda van MvX. Ik noem deze agenda prefiguratief omdat ze staat voor “a political orientation based on the premise that the ends a social movement achieves are fundamentally shaped by the means it employs, and that movements should therefore do their best to choose means that embody or prefigure the kind of society they want to bring about” (Leach 2013). Movement X tracht de intersectionele normen en waarden die ze omarmt als beweging dan ook te belichamen door haar omgang met verschillende vormen van diversiteit. Of zoals I7 het verwoordde “diversiteit, uiteraard is dat belangrijk, anders dan verkopen we maar wat lucht als we zelf niet divers zijn”. Organisationele praktijken die deze belichaming van diversiteit kracht moeten bijzetten zijn o.a. de consequente meertaligheid (engels – frans – nederlands) van de communicatie van MvX, het instellen van een quota van minimum één derde vrouwen in de raad van bestuur van MvX (artikel 14 intern reglement) en het wisselende woordvoerderschap tussen mensen met en zonder migratie-achtergrond in de media.

Daarnaast tracht MvX actie te ondernemen in naam van een normen- en waardenkader dat radicale gelijkheid vooropstelt. In dit kader vraagt Movement X respect voor de culturele gebruiken van mensen met een migratie-achtergrond die met onderdrukking bedreigd worden. Zo sprak MvX haar solidariteit uit met symbolische acties in Antwerpen en Scheveningen in protest tegen nakende boerkini-verboden:

Afbeelding 12: Tweet Burkini

Tijdens het ‘Ludiek strandfeest Vrouw en Vrij’ in Antwerpen kwamen zowel gelovige als niet-gelovige ‘autochtonen’en ‘allochtone’ vrouwen samen in allerhande strandkledij om het signaal aan politici te geven dat “lichamen zijn noch een symbool van vrijheid, noch een symbool van onderdrukking”. Verschillende MvX-leden woonden dit evenement bij, zij het in eigen naam.

Afbeelding 13: Ludiek strandfeest Vrouw en Vrij in Antwerpen

Deze solidariteit in diversiteit ontstaat rond de verdediging van het idee van de radicale gelijkheid van gelovige ‘minderheden’ die vanuit de dominante cultuur als ongelijkwaardig behandeld worden. Het weerstaan van deze assimilatie-druk wordt ook door de MvX voorzitter expliciet gemaakt in zijn communicatie naar de achterban. In het deel rond diversiteit haalde ik al aan dat er binnen MvX een consequente meertaligheid wordt gehanteerd voor hun externe communicatie als afspiegeling van de diverse taalrealiteit. Als column schrijver voor de Standaard beroept DAJ zich echter noodgedwongen

op het Nederlands, hetgeen niet zijn moedertaal is. In respons op herhaaldelijke opmerkingen over de taalfouten die hij maakt, tweette hij het volgende:

Afbeelding 14: Tweet taalfouten

Aan de andere kant wijst MvX vanuit haar intersectionele politieke identiteit op de stigmatiserende effecten van wijdverspreide normen en waarden die vervat zitten in de dominante cultuur. De politisering van de kwestie rond de lokaal sterk ingebedde volkstraditie van Sinterklaas' 'knecht' Zwarte Piet illustreert hoe solidariteit in diversiteit kan opgewekt worden tussen actoren met verschillende etnisch-culturele achtergrond rond een gedeeld post-koloniaal bewustzijn onder leden dat de koloniale geschiedenis en esthetiek van Zwarte Piet en het stigmatiserend effect van 'blackfacing' in vraag stelt. Op 14 November 2014 verspreidde MvX een engelstalig persbericht waarin hun actie tijdens de daaropvolgende dag naar aanleiding van de aankomst van Sinterklaas in Antwerpen werd aankondigd en toegelicht:

> *Tomorrow morning, the lawyers of Movement X will send a "notice of default" to Antwerp Mayor Bart De Wever demanding that the racist elements in the celebration of "Sinterklaas" named "Black Pete" will be annulled. The notice, which is also supported by members of the Black, White and other communities, including coloured children, recognizes that the main goal of the event should be the happiness of children, and therefore demands that the feelings of all children should be respected, including black children. It is also a crime against childhood to subject children to racial prejudice and stereotyping at this early age. This is not only potentially harmful for black children, but also for white children. "Black Pete" is a symbol of slavery, and also a reproduction of negative colonial and racist stereotypes that are offensive to Black people. In the notice, historical and judicial proofs of this fact are elaborated upon. A small adjustment of the tradition, dropping the racial and colonial connotation will not ruin the party, but will instead guarantee that everybody can enjoy it together. This is already the case in the French speaking parts of Belgium and the rest of Europe. Movement X therefore demands that the city of Antwerp settles this matter through way of dialogue with the involved parties. If this does not happen by the 15th of January 2015, Movement X will take further judicial measures to make sure that the offensive racist elements in this tradition are neutralised.*

Het persbericht toont hoe MvX niet eist om het Sinterklaasfeest als op zich te annuleren, maar slechts een aanpassing vraagt om de traditie op een zodanige manier te organiseren dat de raciale en koloniale connotaties verbonden aan de figuur van Zwarte Piet gecorrigeerd zouden kunnen worden. Om de redenering kracht bij te zetten, verwijst MvX niet alleen naar 'zwarte' kinderen en de potentiële impact die de blootstelling aan de figuur van Zwarte Piet kan hebben, maar eveneens naar 'witte' kinderen. Door hun schouders te zetten achter het idee van radicale gelijkheid, kunnen 'allochtonen' en 'autochtonen' elk met behoud van hun eigen positionaliteit verzet tegen de koloniale figuur van Zwarte

Piet ondersteunen. Dit illustreert het feit dat radicale gelijkheid de intersectie tussen etnisch-culturele achtergronden aansnijdt om solidariteit in diversiteit te realiseren.

Op de dag van de Sint's blijde intrede overhandigden twee als Zwarte Piet uitgedoste MvX-leden een ingebrekestelling gericht aan burgemeester De Wever op het Antwerpse stadhuis. Eén van de pieten met een migratie-achtergrond had zijn gezicht geel geschilderd, de andere piet had zijn gezicht ' blank' gelaten (zie foto onder)

Afbeelding 15: Zwarte Piet actie

Gevraagd naar een reactie vanwege de media, liet een MvX-lid dat de actie mee uitvoerde het volgende optekenen (De Standaard 15/11/2014):

> *We willen het kinderfeest niet verstoren. We hebben met de traditie van Sinterklaas op zich ook geen probleem en evenmin met het feit dat hij helpers heeft, alleen vragen we ons af waarom zij er als een karikatuur van onze zwarte medemens moeten uitzien. Dat is kwetsend voor hen.*

Respondent I9, die de actie mee uitvoerde door zijn zichzelf met verf een geel gezicht aan te meten, wees er in mijn interview op dat deze actie discussie en solidariteit opwekte onder vrienden en familie rond deze kwestie:

> *(I)k had verf en dacht dat ik ga me zo in gele verf schilderen maar wel beetje nagedacht van als we dat andere kleur geven dat heeft wel soort shockeffect en kan ook wat discussie met zich meebrengen en is ook grote discussie ook in de huiskamers ja met ons pa ik heb daarover gesproken en ja met mijn familie gezien en dat is heel veel discussie los gewekt en … bijvoorbeeld niet zo lang (geleden) film black gaan kijken … en ik kwam daar aan en was zo Sinterklaas in de bioscoop maar …ik was samen met een vriendin enzo en vrienden meegenomen en ze zegt 'kijk (naam respondent) is je verdienste die zwarte piet' en ik zeg wat en ik zie en is niet meer zwart is gewoon rood zo en dat geeft wel een voldoening*

De actie lokte echter ook heel wat reacties van onbegrip en racisme uit op de MvX website, waarvan de algemene tendens is dat de figuur van Zwarte Piet een niet onderhandelbaar deel is van de Belgische cultuur waaraan MvX zich dient aan te passen:

> ***14/11/2014 02:31:51 pm***
> *Belachelijk … Het is onze cultuur, niet de uwe !*
> *Gaat dit commentaar niet geplaatst worden als het niet in uw kraam past ? Vrije meningsuiting geld niet alleen voor u !*
> *Ik herhaal, het is onze cultuur, niet de uwe !*

> ***14/11/2014 04:04:49 pm***
> *gast... als ge in België wilt wonen pas u dan aan aan ONZE tradities en zaag ni over zoiets dat al honderen jaren op dezelfde manier wordt gedaan.. leer u gewoon aanpassen, ik denk dat u hetzelfde van ons zou verwachte als wij in uw land zouden zijn.*

Wat bovenstaande reacties duidelijk maken, is dat een standpunt zoals dit rond Zwarte Piet niet op een onverdeelde manier tot solidariteit in diversiteit leidt. Ook in de media werd van leer getrokken tegen het vermaledijde politiek opportunisme waarmee MvX trachtte het reeds gaande debat over de kwestie “van Nederland naar Vlaanderen te loodsen” (De Morgen 17/11/2014). Zo stelde Dimitri Verbelen in hetzelfde stuk “wanneer alle boegbeelden van MvX even vurig en publiek ten strijde trekken tegen homohaat als tegen racisme in de vorm van een gemediatiseerd symbool als Zwarte Piet, koop ik mij een lidkaart.”

Ondanks deze publieke tegenkanting, zette de strijd om ‘Zwarte’ Piet uit het straatbeeld te weren wel degelijk een dynamiek van solidariteit in diversiteit in gang. In reactie op het blootleggen van het problematische karakter van Zwarte Piet als koloniale figuur stelde de VRT zich immers solidair op door MvX-activisten uit te nodigen voor een gesprek achter gesloten deuren (interviews). Aanleiding was de co-productie van Sylvester Productions en Ketnet, 'Ay Ramon!', een Sinterklaas-film waarin nu net aan Zwarte Piet een centrale rol zou toebedeeld worden. MvX suggereerde tijdens het gesprek met de makers om Zwarte Piet van zijn koloniale uiterlijkheden te ontdoen. Na afloop van de samenkomst communiceerden de producenten het volgende in een persbericht (07/04/2015):

> *Sinds 'Dag Sinterklaas' weten we ook dat Piet zijn zwarte kleur dankt aan het roet in de schouwen. Sindsdien is de samenleving blijven veranderen. Daarom hebben de makers van 'Ay Ramon!' het uiterlijk van Zwarte Piet verfijnd, met het oog op de maatschappij van vandaag, maar met respect voor de Sinterklaas-traditie. Zo zal Piet er in 'Ay Ramon!' iets anders uitzien dan vroeger. Je zal onder de zwarte roetvegen ook zijn witte huid zien. Verder heeft Piet niet langer kroezelhaar, gekleurde lippen of oorbellen, maar draagt hij wel hippe sportschoenen.*

Movement X berichtte niet openlijk over de gevoerde onderhandelingen, maar liet niet na de VRT te ‘feliciteren’ met de nieuwe Zwarte Piet, die zij zien “als een belangrijk signaal naar de maatschappij” (MvX, 08/04/2015). Wat activisten bij MvX dus aan elkaar bindt, is de gedeelde verwerping van voorgenoemde uitsluitende waarden en normen en de omarming van normen en waarden die een meer inclusieve samenleving mogelijk maken.

7. Plaats

DieGem werkt met de hypothese dat nieuwe vormen van solidariteit ontstaan uit praktijken op concrete plaatsen waar mensen van heel verscheiden culturele achtergronden (al dan niet gedwongen) nabij zijn. Op welke manier stimuleert plaats het ontstaan van innovatieve praktijken van solidariteit in diversiteit?

Movement X grijpt plaats op verschillende manieren aan om solidariteit in diversiteit te genereren. Ik focus bij de bespreking in dit onderdeel van het rapport op de Antwerpse afdeling. Vooreerst grijpt de

Antwerpse afdeling gedeelde betrokkenheid bij de stad aan als plaats voor gedeelde betrokkenheid waarrond solidariteit opgebouwd. In zijn boek 'De stad is van ons' benadrukt DAJ expliciet het feit dat de strijd voor radicale gelijkheid een uitgesproken *stedelijke* strijd is (Jahjah, 2014). Dit inzicht sluit aan bij de vaststellingen van auteurs die argumenteren dat sociale bewegingen (het recht op) de stad als object en uitkomst van hun strijd nemen (zie Castells 1983, Mayer 2009). Vanuit dit standpunt ontstaat solidariteit in diversiteit in de case van MvX door het contesteren van stedelijk beleid dat bepaalde bevolkingsgroepen systematisch uitsluit van een 'volwaardig' leven in de stad op basis van etnisch-culturele afkomst. De voorbeelden van acties die door een diverse coalitie van burgers genomen werden tegen discriminerende uitspraken en maatregelen van het N-VA-bestuur in Antwerpen, illustreren hoe de strijd van MvX stedelijk geörienteerd is.

De centraliteit van de stad als plaats voor een beweging zoals MvX hoeft niet te verbazen, aangezien Antwerpen de voornaamste context vormt waarbinnen MvX leden zich bewust worden van de negatieve effecten van discriminatie en racisme. De 'sense of place' die inwoners van Antwerpen associëren met 'hun' stad is in deze context van belang om te begrijpen hoe solidariteit in diversiteit tot stand komt. I15, die zelf een migratie-achtergrond heeft, antwoordde als volgt op de vraag of Antwerpen als stad een rol speelt voor MvX:

> *Ja, ik denk da mensen een beetje schrik hebben, ja. Over het algemeen ik denk niet alleen de allochtonen maar ook Vlamingen er is hier (Antwerpen) zo een soort van angst, ge voelt die overal. Das zeker niet de Antwerpen dat ik ken van tien jaar geleden of vijf jaar geleden. Ge voelt gewoon angst overal mensen zijn bang van elkaar redelijke paranoïde van elkaar, das gewoon Antwerpen denk ik.*

Het lokale klimaat van 'angst' waarnaar I15 verwijst, creëert een gedeelde betrokkenheid tussen activisten op de stad en vormt bijgevolg een belangrijke stimulans voor strijd als bron van solidariteit. De nabijheid van het stadsbestuur, die dienst doet als belichaming van de politieke 'vijand', motiveert mensen om zelf tot participatie over te gaan. Maar ook de structuur van het stedelijke middenveld en de gepercipieerde afwezigheid van vergelijkbare kritische stemmen roept kansen in het leven voor MvX als beweging (Interview I3):

> *(I)k weet ook niet of ik op een andere plek als Antwerpen actief zou zijn in Movement X. … Antwerpen is echt het vlaggenschip van de NVA he, van dat nieuwe bestuur en alle ideologische hardliners zitten hier. Eh, de experimenteer ruimte van NVA om onverdraagzame, polariserende, uitsluitende maatregelen te nemen. Dus ik denk dat Antwerpen heel belangrijk is, dat het heel belangrijk is dat er in Antwerpen een beweging is als Movement X …. Eh, en langs de andere kant vind ik dat in Antwerpen het middenveld gewoon, alé compleet platgeslagen, zijn rol niet opneemt vaak. … Middenveld heeft heel weinig macht in Antwerpen. En ik vind dat, die ken ik niet zo goed, maar ik vind zelf organisaties van bepaalde gemeenschappen in Antwerpen ja er zijn heel weinig, te weinig kritisch denk ik en eh, te weinig militant. Dus ja dat is een speciale setting denk ik Antwerpen.*

I12 benadrukte dat de specifieke politieke context in Antwerpen bepaalde opportuniteiten voor actie-voering inhouden die niet noodzakelijk op eenzelfde manier aanwezig zijn in andere steden zoals Brussel:

> *(I)edere stedelijke realiteit heeft zijn stedelijke context en euh heeft zijn stedelijke prioriteiten. Euh om een voorbeeld te geven tussen bijvoorbeeld Brussel en Antwerpen is het zo dat bijvoorbeeld in Brussel euh in Antwerpen zijn de problematieken rond euhm die taks die pesttakst daar voor nachtwinkels enzo. … En dat is een bewuste politiek van de stad om gewoon die die zaken uit de stadskern te krijgen of uit de stad eigenlijk te krijgen naar de rand. …. En daarin gaat bijvoorbeeld Movement X Antwerpen werken. Euh terwijl in Brussel, … daar zijn ze bijvoorbeeld meer bezig rond met de zwarte gemeenschap onder meer rond een front*

vormen rond de anti-koloniale discours.

MvX speelt in op de 'sense of place' van bepaalde plaatsen in de stad om haar burgerschapspraktijken zichtbaar te maken. Wat hier bovenal op het spel staat, is de betekenis van plaatsen zo te herdefiniëren dat hun uitsluitend karakter dan wel hun symboolwaarde voor een meer inclusieve samenleving in het spotlicht wordt geplaatst. Respondent I1 herinnerde zich bijvoorbeeld een initiatief dat door hemzelf en een ander MvX-lid genomen werd terwijl de beweging nog in volle oprichting was n.a.v. een volksraadpleging over de naam van een plein in hun buurt in Borgerhout:

> *Het Terloplein in Borgerhout, hier een beetje verder, dat is een plein dat geen officieel naam had, dat moest een officiële naam krijgen, dat was zo braakliggend, alé een plein dat, dat moest geofficialiseerd worden, in de volksmond noemden we het Terloplein. En eh, het district organiseerde daar […] een soort van enquête, burgerparticipatie initiatief. En ik kwam dus op het idee, met (MvX lid) van ja dat plein dat is echt wel een Marokkaanse plein dat is een plein waar de jongeren geviseerd worden tot en met, de dagelijkse patrouilles, de helikopter, al dat soort geleuter. Eh, we noemen het het Al Khattabiplein. De verzetstrijder van begin 20ste eeuw, de grote opstand van de Berbers die dan is neergeslagen waardoor de Berber beweging onthoofd is. … Dus ook wel een symbolische figuur, een historische belangrijke figuur, ook voor de mensen, voor de gemeenschap die hier woont. Dat is een bekende naam en op de Turnhoutse baan zijn er cafés, theehuizen die Al Khattabi noemen waar de Amazigh vlag hangt en dat appelleert op iets. Goed we hebben dat doen niet gehaald, ja het is het Terloplein gebleven. Maar dat heeft wel een commotie opgewekt in de districtsraad, de NVA was ongeveer aan het ontploffen…*

Door de plaats te vernoemen naar een Arabische verzetsstrijder, trachtte men via de plaatsnaam de 'sense of place' aan te passen aan de bewoners van deze Borgerhoutse wijk. Het voorstel om het plein tot het Al Khattabi-plein te herdopen haalde het uiteindelijk nipt niet van de naam ' Terloplein' met 393 tegenover 474 stemmen (zie afbeelding onder). N-VA districtsraadslid Patrick Van de Abbeele (N-VA) liet na afloop het volgende optekenen: 'Blijkbaar bestaat er toch nog zoiets als volkswijsheid… Maar het staat vast dat het districtsbestuur zich dringend moet bezinnen over de manier waarop ze burgerparticipatie inzet" (Het Nieuwsblad 02/12/2013).

Afbeelding 16: het Terlooplein te Borgerhout

Meer recente interventies vanuit de beweging hebben voornamelijk betrekking op het ontmaskeren van plaatsen die gelieerd zijn aan het Belgische koloniale verleden. Een goed voorbeeld is het bezwaar dat MvX eind 2015 liet optekenen tegen een geplande hommage vanuit de stad Brussel naar aanleiding van de 150-ste verjaardag van de troonbestijging van Leopold II die zou doorgaan bij zijn standbeeld op de Troonplaats in Brussel.

Afbeelding 17: Uitnodiging stad Brussel Leopold II herdenking

In respons op de officiële uitnodiging vanwege verantwoordelijke schepen Coomans de Brachène, publiceerde MvX een oproep om de herdenking te verstoren. Via facebook werden activisten gemobiliseerd om op het uur van de herdenking tijdens de zogenaamde ‘Leopold Assassin Protest Mob’ de slachtoffers van de genocide te eren door 'Leopold moordenaar' te schreeuwen. Gevraagd om een reactie, lichtte DAJ hun verontwaardiging als volgt toe (De Morgen 15/12/2015): "We moeten aantonen dat dit totaal onaanvaardbaar, haast gevaarlijk, is in een diverse stad als Brussel en dat burgers dit niet pikken…Veel Brusselaars komen uit landen die gekoloniseerd zijn. Een land dat oorlogsmisdadigers eert, maakt zichzelf belachelijk." De druk die door MvX werd uitgeoefend om het evenement niet te laten doorgaan, viel niet in dovemansoren. Alle geplande herdenkingsmomenten werden uiteindelijk geschrapt. Op 16 December kondigde MvX deze annulering aan als een kleine overwinning:

> *Na de druk van Movement X en vele andere partners, heeft stad Brussel besloten om de hommage die gepland was voor Leopold II te annuleren. Eerder had de stad de geplande openbare hulde aan het standbeeld van de genocidale despoot geannuleerd na dat Movement X was begonnen mobiliseren voor een tegenactie op dezelfde locatie. De conferentie in het stadhuis werd behouden. Movement X besloot dan om een boycot actie te organiseren in de hal van de gemeenteraad. Dit zette de stad om het gehele evenement te annuleren. We zijn blij met deze beslissing en we hopen dat het gebaseerd is op een bewustzijn van de misdaden tegen de menselijkheid die Leopold II heeft gepleegd en niet louter op angst voor burger weerstand. Onze strijd tegen racisme en kolonialisme zal worden verdergezet.*

Omdat MvX een sociale beweging is, is het tevens zinvol om op een relationele manier over plaats na te denken als de netwerken en knooppunten van relaties verbonden aan plaatsen in de stad die MvX aangrijpt om haar burgerschapspraktijken (zie deel 5) vorm te geven. Steden als Antwerpen groeperen immers exact het soort mensen met een progressieve politieke grondhouding die nodig zijn om MvX als beweging van militanten te voorzien (Interview I2):

> *Ik denk dat de spoeling zo dun is van mensen die zeggen die zeggen ‘voor zo een radicale gelijkheid idee, daar wil ik me al ne keer voor engageren’ dat ge alleen in grotere steden genoeg mensen op relatief korte afstand bij mekaar gaan wonen om een tafel te vullen om daarrond te vergaderen.*

De vergaderingen van MvX gebeuren achter gesloten deuren in ‘veilige ruimtes’ (zie Polletta 1999). De veiligheid van deze ruimtes heeft betrekking op het feit dat ze afgeschermd worden van

buitenstaanders door hun niet-publiek karakter. Deze veiligheid is noodzakelijk, omdat sommige leden van de beweging omwille van professionele redenen enkel achter de schermen wensen te werken. Bovendien gaven verschillende respondenten aan hun lidmaatschap van MvX te beschouwen als een uitlaatklep voor zaken die onbespreekbaar zijn in hun professionele context. Zo vertelde I3 mij hoe haar engagement binnen MvX gerelateerd was aan haar job als jeugdwerker:

> *Ik heb de chance wel dat ik in mijn job ook niet teveel rekening moet houden met het feit dat we gesubsidieerd worden enzo, standpunten in te nemen, actie te voeren. Maar ja bij Movement X kunt ge nog ietske verder gaan. Wat dan wel mijn hoop was ofzo, was om met Movement X ook dingen te kunnen doen echt voor de jongeren die ik dan toch tegenkom. Ik ben tweedelijnswerker maar ik kom nog regelmatig in contact met jongeren en ik krijg signalen van jeugdwerkers. En ik denk dat de jongeren in Antwerpen dat die eigenlijk zoiets nodig hebben.*

Wat gezegd en gedeeld wordt tijdens de vergaderingen die plaatsvinden achter gesloten deuren, blijft daarom binnen de groep. I15 benadrukte dat in vergelijking met haar ervaring met andere middenveldorganisaties, er een zeker vrijheid is binnen MvX om zichzelf te zijn:

> *Minder hypocriet. Mensen in onze groep zeggen echt wa dat ze denken terwijl andere heel de tijd ja ja we gaan een beetje opletten, zo overkomen, [onverstaanbaar]. Ja das tegenstrijdig allemaal ik weet het ma langs een kant heeft het ook zijn voordelen da je gewoon uw eigen bent en je gewoon zegt wa da je echt denkt.*

De fysieke locaties waar de vergaderingen doorgingen die ik tijdens mijn etnografisch veldwerk bijwoonde, waren - zoals hiervoor reeds werd aangehaald - steeds de lokalen van een geallieerde organisatie die na de uren via de professionele connectie van één van de leden ter beschikking werd gesteld.

8. Leerprocessen

Leerprocessen op niveau van de betrokkenen (professionals en deelnemers) spelen een rol bij het tot stand komen van nieuwe vormen van solidariteit in diversiteit.

Er vinden zowel op individueel als op collectief niveau leerprocessen plaats binnen MvX die de omgang met diversiteit bevorderen en solidariteit stimuleren. MvX-leden worden uitgedaagd om te handelen en positie in te nemen voorbij hun 'comfort zone'. Op die manier worden individuen langzaam maar zeker omgevormd tot militanten. Bovendien wordt een onderbrekende leerdynamiek aangezwengeld door het constant in vraag stellen van de sociale orde waarbinnen MvX zich als beweging situeert. In en door het inbreken en verstoren van deze orde, wordt een solidaire publieke gemeenschap gevormd waarbinnen kwesties rond uitsluiting bespreekbaar worden gemaakt. Tot slot zet MvX in op kwalificatie en vormingsmomenten om activisten bloot te stellen aan historische voorbeelden en theoretische ontwikkelingen die hun strijd voor radicale gelijkwaardigheid kunnen informeren en voeden.

8.1 Subjectivering

Wanneer mensen zich aansluiten bij MvX, zijn ze - enkele 'trekkers' buiten beschouwing gelaten - zelden al ervaren als activist. Activist of militant moet je met andere woorden 'worden'. Individuen worden binnen MvX uitgedaagd om voor hun mening uit te komen en te handelen als politieke subjecten. Mede-leden spelen een belangrijke rol in dit subjectiveringsproces. Zo haalden verschillende respondenten aan dat ze geïspireerd werden om zelf actief te worden door het voorbeeld van MvX leider DAJ. Maar ook binnen de Antwerpse afdeling inspireren leden elkaar. I13 gaf tijdens het interview bijvoorbeeld aan dat hij voordien geen ervaring had met activisme. Door het boek 'De Stad is van Ons' te lezen, begon hij echter interesse te krijgen in de beweging. De confrontatie met het engagement van anderen moedigde hem aan om zelf ook mee in de Antwerpse afdeling te stappen:

> *En ja ge zit daar ineens me nen hoop fel geëngageerde mensen ineens samen hé. En ja bij mij dus ik voel mij heel klein en bij sommige van die jonge mensen zoals euhm (noemt 3 MvX leden), ja die gedachtegang volgen op zo'n vergadering, das echt wel fascinerend. Den (noemt voormalig voorzitter van de Antwerpse afdeling) da was van in het begin zo'n..., da was een felheid en gewoon een schreeuw voor rechtvaardigheid.*

Door blootgesteld te worden aan de 'felheid' van mede-activisten, zou I13 zich later ondermeer inschakelen de actie rond de imago-verlagende taks.

Subjectivering houdt ook in dat activisten zich bewust worden van hun eigen handelingsvermogen. I6 vertelde me dat zijn persoonlijke motivatie om lid te worden van de beweging te maken had met zijn eigen negatieve ervaringen met racisme. Vooraleer hij lid werd, had hij het gevoel hier zelf niets aan te kunnen doen. Het is pas door deel te worden van MvX als gemeeenschap dat hij de kracht van collectief handelen uit de eerste hand ervaarde:

> *Ik heb zelf veel jaar racisme meegemaakt, en euhm, ik was het zo beu sinds jongs af aan omdat ik er altijd iets wou tegen doen. Maar als jonge kerel kunt ge moeilijk (lacht) op straat, of zelf iets gaan, iets gaan organiseren. Maar met de jaren tijd heb ik geleerd om mij te focusen of te strijden tegen racisme, en met een groep als Movement X euh, versterkt dat mij.*

Eens activisten een kritisch zelfbewustzijn hebben ontwikkeld via subjectivering, stelt dit hen in staat om waar nodig positie in te nemen. Tijdens mijn interview met I9, vertelde hij met welke uitdagingen hij geconfronteerd werd als nieuwkomer in de Belgische samenleving. De eerste paar jaren dat hij in België woonde, lachte hij mee over de moppen en vooroordelen die hij moest aanhoren over zijn

accent en afkomst. Maar door zich in te schakelen in een beweging als MvX werd hij zich meer bewust van de noodzaak om radicale gelijkheid in de dagdagelijkse praktijk af te dwingen door confrontatie. De politieke subjectiviteit die hij ontwikkelde als activist motiveerde hem om te reageren tijdens volgend voorval van discriminatie:

> *(D)at was op mijn verjaardag ik kom daar (bij een restaurant) aan en ik ben eerst gaan sporten en ik kom terug in jogging en ik zeg ja mag ik een reservatie doen voor 5 personen en zei ja nee sorry we zijn allemaal bezet vandaag en en juist op dat moment komt telefoon binnen kom telefoon binnen (pauze) en ineens reservatie voor 5 echt een toeval en ik kon dan horen ja ik kon dat horen 'reservatie, reservatie ja geen probleem meneer' en ik hoor dat zo en ik was daar echt super kwaad echt super kwaad en ik zeg 'ja ik heb dat gesprek gehoord en nu ga jij voor mij tafel regelen.'*

Jongere leden van de beweging worden ook regelmatig aangespoord om het heft in handen te nemen en initiatief te nemen binnen de beweging. Een goed voorbeeld hiervan was een interactie die ik optekende tijdens mijn participerende observatie bij de filmscreening van de 'Black Power Mixtape' die MvX organiseerde in de Klappei (zie onder voor verdere bespreking). Er was nog niet afgesproken wie vooraf de avond zou inleiden namens MvX. I2, die de avond mee op poten had gezet, sprak daarop een relatief nieuw MvX lid aan met de vraag of zij dit niet zag zitten. 'Maar ik heb nog nooit zoiets gedaan' antwoordde zij, waarop I2 repliceerde: 'Dan is het nu een kans om het te leren'. Dit duwtje in de rug bleek voldoende om haar uit te dagen als spreker de avond te openen. Waar zij in mijn interview met haar nog te kennen gaf onvertrouwd te zijn met hoe het er aan toe gaat in een burgerrechtenbeweging, heeft zij zich gaandeweg alsmaar actiever opgesteld binnen MvX.

Afbeelding 18: Inleiding Filmavond

8.2. Een onderbrekende dynamiek

Zoals ik voordien al aangaf in dit rapport, heeft Movement X tot doel om te ageren tegen alle vormen van uitsluiting, discriminatie of racisme. Movement X vertrekt vanuit de vaststelling dat uitsluitingsmechanismen diep ingebakken zijn in de sociale orde; dat ze integraal deel uitmaken van de dominante wereldbeelden en discoursen die circuleren in onze samenleving. Onder MvX leden heerst er bijvoorbeeld een sterke gevoeligheid voor etniciteit en de verschillen in positionaliteit die hieruit voortvloeien. Maatschappelijk gedicteerde labels als ´allochtoon´ en ´autochtoon´ worden verworpen als onderdrukkend, maar de ervaringen en standpunten van beide groepen worden niet automatisch gelijkgeschakeld. Zo is het bijvoorbeeld moeilijk voor ´autochtonen´ om de impact van racisme en discriminatie in te kunnen schatten als ze het niet zelf hebben meegemaakt. Omgekeerd kunnen ´allochtonen´ zich maar moeilijk verplaatsen in de positie van ´white privilige´ die ´autochtonen ´ als vanzelfsprekend bij geboorte meekrijgen. Mensen bewust maken van de impliciete effecten van

deze wereldbeelden vereist daarom een onderbrekende dynamiek, waarbij mensen ‘wakker’ geschud worden en zaken die doorgaans als ‘gegeven’ beschouwd worden in vraag worden gesteld.

Respondent I14, wie zelf een migratie-achtergrond heeft, verwoordde het belang van positionaliteit als volgt:

> *(I)k denk dat dat (diversiteit) wel euhm een rijkdom is omdat je dan zo de, allez bijvoorbeeld euhm als iedereen nu blank was in die organisatie euh dan zou er niet altijd helemaal begrepen kunnen worden wat die minderheden echt meemaken of voelen. …ondanks dat blanken soms euh mee opkomen voor de onderdrukten hebben ze nog altijd dat superioriteitsgevoel. Zo van altijd willen zorgen voor of willen zo van ja ik weet het toch beter want ik ben blank niet direct maar je merkt dat in communicatie of in hun houding. Dus ik denk dat als er multiculturaliteit is in zo'n beweging dat dat, dat er meer evenwicht gaat zijn en dat zo een houding vermeden kan worden.*

Diversiteit binnen de beweging garanderen staat met andere woorden is m.a.w. een middel om het machtsevenwicht tussen ethnische groepen binnen de beweging te mediëren.

Respondent I15 benadrukte dat blanken binnen MvX ook meer leken open te staan voor mensen met een andere ethniciteit dan daarbuiten:

> *Ik denk dat als allochtoon redelijk snel aanvoelt waar euhm. Ik kwam daar aan en euh ik had zoiets van ik voelde nog niet eens dat er een verschil was dus. Sommige mensen laten u echt wel aanvoelen van, ze zijn heel voorzichtig met u en da vind ik verkeerd hé. […] ik heb zoiets van wow ge moet gewoon u eigen zijn ik ga niks doen ofzo. Maar daar was da niet en da weet ge al dat ze vaker met allochtonen zijn omgegaan. Dan hebt ge ook ervaring en dan weet ge van ja ik kan gewoon mijn eigen zijn.*

De scheidslijn tussen allochtonen en autochtonen en de bijbehorende stereotypen worden doorbroken door samen rond de vergadertafel plaats te vinden. Dit komt naar voor in het interview met ´autochtoon´ MvX lid (I13):

> *Sowieso een links publiek, euhm wat da mij ook opvalt dat is euh de de militanten … allez ik bedoel de allochtonen die ik aan de vergadertafel heb gezien die beantwoorden helemaal niet aan dat stereotype beeld van de allochtonen, ja. …allez ik heb altijd dus al een probleem gehad met die terminologie van autochtoon en allochtoon, maar daar aan die tafel valt dat helemaal weg.*

Het overbruggen van ethnische verschillen wordt ook door ex-AELers gezien als een proces in wording, een continue zoektocht naar een gemeenschappelijke noemer tussen personen met een andere positionaliteit (I11):

> *Er blijft natuurlijk een objectief element en dat is gewoon dat de eigen ervaring van de mens bepalend is voor de definitie van zijn engagement of haar engagement en dat merk ik inderdaad nog altijd. Oké, we zijn op niveau van discours misschien tot een gemeenschappelijke noemer gekomen maar terwijl dat wij ex-AEL'ers en misschien allochtonen euh die in Movement X de AEL ervaring met trots meedragen, het is niet altijd zo dat de autochtone euh leden van Movement X op dezelfde manier kijken. Sommigen van hen zeggen van ah die zijn beter die zijn wat minder radicaal geworden enzovoort en die zijn nu meer aanvaardbaar dus da heb je ook hé. (…) Euh ik ben niet altijd zeker dat alle leden van Movement X op dezelfde manier naar het debat kijken. Sommigen wel zeker en vast die hebben dat, maar ik denk da sommige andere nog altijd dat moeten vinden. Maar los daarvan het feit dat zij de stap zetten om lid te worden van Movement X is voor mij euh reden om te zeggen dat het in de goeie richting ook aan het evolueren. Ook als ze met die nog altijd met die achterblijfselen nog altijd zitten van die oude mentaliteit, oké dat kan hé. Hetzelfde bij allochtone leden van Movement X heb je nog altijd mensen die sterk vanuit de AEL reflex identitair ook willen werken*

> *hé, enzovoort hé. En ik denk oké, ze zitten samen nu, dat is al een stap vooruit hé.*

Maar ook ´autochtone´ leden zien het afbreken van de barrières tussen ´autochtonen´en ´allochtonen´ als noodzakelijk startpunt van de beweging (interview I2):

> *Het startpunt nemen van we maken geen onderscheid niet meer, het is de autochtonie en de allochtonie en we zijn allemaal minderheid en ik vind dat ge dat in de praktijk al voelt op straat ge kunt daar niet als autochtone Belg claimen dat alles zo moet gebeuren. Als ge in een diverse samenleving de facto wordt gedwongen om met zen allen samen te integreren in een samenleving die niet zo is waar één van de groepen het zomaar beslist. [pauze] en dat als startpunt nemen vind ik wel de enige mogelijke oplossing om eh, om een samenleving op te bouwen in deze omstandigheden van zo een grote diversiteit.*

Onderbreking en verstoring worden beschouwd als een collectieve opdracht binnen MvX. I9 omschrijft de taak van MvX in het onderstaande interviewfragment als een 'schockeffect' creëren:

> *De…samenleving heeft soms organisaties (nodig) die beetje shockeffect creëren die organisaties die samenleving confronteren niet altijd op zo'n diplomatisch manier maar dat is de taak niet van een activist dat is confronteren zo zeggen van kijk misschien zo kort door de bocht zwart op wit stellen dit is nodig om debat te creëren dat is noodzakelijk dat moet altijd extreemrechts gedaan voor verkeerde doel vind ik en nu is dat onze taak om dat te doen zelf.*

Het voorbeeld van de actie rond Zwarte Piet, dat hierboven beschreven werd in deel 6, illustreert dat dit onderbreken op het maatschappelijke niveau kan gesitueerd worden wanneer de hele beweging een kwestie publiek tracht aan te kaarten. Individuele MvX-leden zetten zulke onderbrekende leerdynamiek echter tevens in gang via inter-persoonlijke praktijken. I7 vertelde mij dat de discussie die hij aanging met zijn ouders over de kwestie van Zwarte Piet hen aanzette om hun eigen preconcepties in vraag te stellen:

> (H)et zwarte pietendebat is iets wat ik met mijn ouders ook, allez, nu denken die daar ook anders over. En die hadden daar nooit over beginnen nadenken moest ik niet niet zijn afgekomen door Movement X. Dus het is wel interessant hoe dat dat gaat, want mijn ouders staan daar ver vanaf, maar, maar die staan er toch wel voor open dan, uiteindelijk daar anders over te kunnen denken.

Door geconfronteerd te worden met de bezwaren van hun 'gekleurde' medeleden, werden 'blanke' leden binnen MvX uitgenodigd om zich solidair op te stellen en een kritische positie in te nemen ten opzichte van gebruiken die ze van kindsaf aan als vanzelfsprekend hebben ervaren. Zo gaf I8 aan dat het ter discussie stellen van Zwarte Piet hem zelf aan het nadenken zette:

> *Het interessante is, bij mij en zwarte piete was in het begin dat ik daar zat, de eerste vergadering dacht ik er niet zo hard over. En, met er gewoon mee bezig te zijn, allez, dan is gewoon die informatie krijgen, dat zorgt er al voor dat ik bij mijn eigen ging nadenken en dan het is gaan zien vanuit een ander standpunt. En gewoon eens wat opzoeken en ge ziet direct van… En ineens linkt ge dat met elkaar, tuurlijk vinden mensen dat racistisch. Mensen die hebben het recht om dat racistisch te vinden. Niet, mensen dat de hele tijd zeggen van: dat is niet racistisch.*

Ook I7 gaf aan dat er nood is om zich in het standpunt van 'de andere' te verplaatsen om te kunnen inzien waarom de figuur van Zwarte Piet problematisch is:

> *En, en dat vind ik zo absurd dat, mensen zijn meer bezig, dus als ge wilt dicussiëren over iemand, dan is er direct: ja, maar ja, dat, zwarte piet dat is toch gewoon een traditie en, en allez ik heb dat nooit zo bedoeld en oh… Nee, natuurlijk willen wij u niet beschuldigen van, van, van nazipraktijken, maar probeert dat gewoon eens op een andere manier te bekijken en probeer gewoon eens wat meer inzicht in uw eigen cultuur, vooral inzicht in, in de eigen*

> *Westerse cultuur in België, gewoon inzien euh, hoe dat wij werken en dan, dan hebt ge ook een, een bredere visie op andere culturen, waarom dat die sommige tradities hebben, waarom dat wij die rare zwarte pieten-traditie hebben. Dat is ook mega-geflipt. Mensen uit andere culturen vinden dat zo geflipt euh, maar we moeten dat wel beginnen te beseffen en ge ziet dat pas als ge ne spiegel hebt.*

Maar DAJ gaf ook in het interview aan dat de kwestie van Zwarte Piet voor de 'Arabische' leden van MvX een eye opener was (Interview):

> (D)e diversiteit binnen Movement X is groter dan bij de AEL. *Bijvoorbeeld wij hebben nu mensen vanuit de zwarte gemeenschap die ook hun agenda altijd binnen de beweging naar voor duwen en dat was voor ons ook zo een eye-opener bijvoorbeeld Zwarte Piet enzo. Da was zo van huh zwarte piet, racisme? Weet je wij vanuit Arabier zijn ervaren wij dat niet hé, racisme is voor ons iets anders. Maarinderdaad, (…) nu zie ik dat wij dat ook hebben geïnternaliseerd hé dus nu provoceert (het) onze norm als we zwarte piet zien hé.*

Blootgesteld worden aan een onderbrekende leerdynamiek hangt met andere woorden nauw samen met bewustwording en subjectivering binnen MvX. Het is in het leren onderbreken en zelf onderbroken worden dat activisten een kritische politieke subjectiviteit ontwikkelen.

8.3 Kwalificatie

De beweging zet in op kwalificatie via collectieve leermomenten door middel van het organiseren van lezingen, debatten en filmavonden over thema's die de strijd aanbelangen. Verschillende respondenten gaven bijvoorbeeld aan geïnspireerd geweest te zijn door een vorming die MvX Antwerpen in maart 2015 organiseerde met econoom en historicus Sandew Hira rond 'Decolonizing the mind'. Het opzet klonk als volgt (aankondiging evenement):

> *Officieel is het kolonialisme voorbij, maar het koloniale denken is dat zeker niet. In Europa is het koloniale denken nog steeds mainstream, en dat ondervinden vooral mensen van een andere origine. Waar komt dat koloniale denken vandaan? Hoe manifesteert dat zich in onze instituten, in de kennisproductie, media en onderwijs? En vooral, hoe kunnen we ons er tegen bewapenen? Dat zijn vragen waar we wakker van liggen als Movement X. …. Voorts willen we samen nadenken over hoe we strategieën kunnen ontwikkelen om onze geesten te dekoloniseren, en om zo een actieve bijdrage te leveren aan de sociale strijd rondom ons. We zullen dus het thema 'Decolonize the Mind' ook zeker vanuit een activistische invalshoek benaderen.*

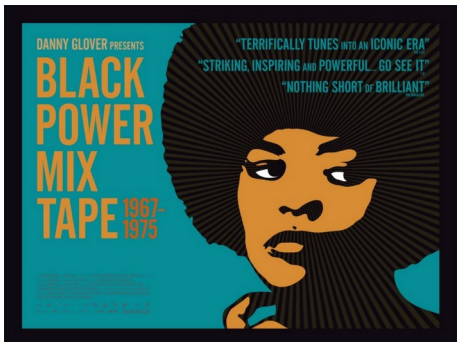
I14, die zich pas recent had aangesloten bij de beweging toen ik mijn veldwerk aanvatte, vertelde me dat deze vorming een kantelmoment was dat haar deed besluiten zich bij MvX aan te sluiten:

> *Ik ben daar dus dan naartoe gegaan we hebben … dan over de koloniale effecten gesproken, over ja hoe mensen daar nu mee omgaan wat daar nu eigenlijk van overgebleven is en dat dat eigenlijk echt, we zijn echt gebrainwashed, dat was de conclusie. En ik vond dat zo interessant dat euhm ja de dingen die hij vertelde…Gewoon bijvoorbeeld sommige zaken die wij heel kort op school zien of op unief zijn, daar is hij zo echt heel erg gedetailleerd op ingegaan. Hoe de maatschappij eigenlijk echt heel westers georiënteerd is, dat het westen echt nog steeds nog steeds een superioriteitsgevoel heeft en eigenlijk indirect of direct steeds de koloniale landen uitbuit. En dan euh heeft hij ook gesproken over de opkomende bewegingen die zich daar tegen verzetten…. Zo en ik vond dat zijn dingen die je weet en euh daarmee ik had zo wel in je achterhoofd je weet wel dat er iets niet klopt maar je doet er niks mee meestal. De meeste mensen doen er niks mee. Ah de meeste mensen hebben zo ah das wel erg hé oh das toch wel verschrikkelijk hé. En na die conferentie had ik echt gevoel van wauw ik wil gewoon*

> *aan dit project meewerken, ik wil in die beweging zitten om effectief iets te kunnen doen, om samen iets te ondernemen tegen de onderdrukking en op te komen voor mensen die onderdrukt worden enzo. En euh ja en dan heb ik me aangesloten.*

De vertoning van de 'Black Power Mixtapes', een documentaire gebaseerd op interviews met prominente leden van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging door Zweedse journalisten uit de jaren '70, is een ander goed voorbeeld van kwalificerende leermomenten. De vertoning trok een divers publiek van binnen en buiten de beweging aan van mensen met en zonder migratie-achtergrond (zie afbeelding onder).

Afbeelding 19: Vertoning Black Power mixtapes in Klappei

In het algemeen viel het mij tijdens het veldwerk op hoeveel er gerefereerd werd naar de Amerikaanse burgerrechtenbeweging als voorbeeld van een strijd waarvan lessen te leren vielen. De 'X' in de beweging haar logo refereert niet toevallig naar één van de vele namen waaronder prominent burgerrechtenactivist Malcolm X bekend stond. DAJ erkende deze affiniteit zelf tijdens het interview:

> *Amerika heeft als terrein heeft kennis geproduceerd rond die thematieken omdat die strijden daar harder zijn dan de strijden hier. Dus daarom we moeten niet altijd het warme water uitvinden en inderdaad white supremacy is van toepassing over here.*

Vanuit deze optiek is het nuttig voor MvX om een buitenlands voorbeeld van een strijd in het 'daar en dan' in detail te bestuderen om hieruit lessen te kunnen trekken voor de strijd in het 'hier en nu'. MvX-lid I2, die nauw betrokken was bij de organisatie van de vertoning, gaf in een interview op Radio Centraal de volgende toelichting bij de avond (Radio Centraal 4/1/2016):

> *(I)k ben hier in de studio om aan te kondigen dat we volgende week maandag een filmavond organiseren in Klappei en dat wordt een zeer leerrijke filmavond denk ik; we gaan de Black Power mixtapes spelen.... (i)k denk dat dit zeer interessant is ook voor de strijd die we ook met Movement X hier voeren in Belgie voor gelijke rechten voor iedereen...Wij vinden dat enerzijds voor onszelf als beweging een interessante film omdat ik denk dat bewegingen altijd kunnen leren van andere bewegingen hun strategieën, de manier waarop zij zich organiseren, hoe zij omgaan met criminalisering, met verzet vanuit de samenleving tegen die bewegingen maar anderzijds denk ik dat het ook voor een breder publiek een heel interessante historische les kan zijn.*

Kwalificatie kwam tot stand door de aanwezigen bewust te maken van de historische analogie met de civil rights movement en de zaal actief te stimuleren om na te denken over de vraag of gelijkaardige acties en organisatie-vormen potentieel tot transformatie zouden kunnen leiden in hun nabije omgeving. Het opzet van de lezing was er specifiek op gericht om kritische reflectie en debat mogelijk te maken. Na afloop van de film volgde een nabespreking door dr. Olivia Umurerwa Rutazibwa over de relevantie van de Black Power Movement voor hedendaagse burgerrechtenbewegingen zoals Movement X. De nabespreking begon met een persoonlijke reflectie over hoe zij doorheen haar jeugd op bepaalde momenten geconfronteerd werd met haar huidskleur en hoe de strijd voor de AEL in Antwerpen "voor ons een politiek bewustzijn heeft ingeleid". Vervolgens ging ze dieper in op de

potentiële relevantie van de film “omdat het niet alleen gaat over zwarte huidskleur, maar om het zich kunnen identificeren met wat onderdrukking is en de positie die je inneemt”. Meerbepaald ging Dr. Rutazibwa aan de hand van een lezing van een hoofdstuk uit de tekst ‘Black Power: The politics of liberation in America’ uit 1967 dieper in op het vraagstuk van coalitievorming tussen bewegingen. Deze bespreking gaf de aanzet voor een geanimeerde discussie met het publiek over de uitdagingen van de anti-racistische beweging in het ‘hier en nu’. De discussie werd afgesloten door een interventie vanwege een MvX-lid die opriep dat “die mensen gedaan hebben waar wij nog niet in geslaagd zijn: mensen politiek bewust maken; we hebben een plan nodig om mensen wakker te schudden”. Dit voorbeeld illustreert hoe MvX teert op een kwalificerende leerdynamiek om politieke bewustwording aan te zwengelen onder bestaande leden en potentieel nieuwe leden.

9. Solidariteit in spanningsvelden

Daar waar innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit ontwikkeld worden, ligt de betekenis, de vorm, de inhoud en de oriëntering van die solidariteit nog relatief open. We zien minstens zes spanningsvelden waarlangs solidariteit concrete invulling kan krijgen. De concrete context, het hier en nu, bepaalt steeds opnieuw mee welke specifieke posities op deze spanningsvelden de invulling van

solidariteit meekrijgt. Maar ook beleidsmaatregelen en professionele interventies kunnen de positionering van plaatsgebonden vormen van solidariteit in diversiteit op die spanningsvelden faciliteren.

De solidariteit in diversiteit die beoogd wordt vanuit de multi-ethnische beweging MvX heeft voortdurend te kampen met bepaalde uitdagingen die we binnen DieGem conceptualiseren als spanningsvelden. Vanuit de data die ik verzamelde kwamen meer specifiek twee spanningsvelden naar voor. Ten eerste wordt er gezocht naar een evenwicht tussen consensus en conflict over de te volgen politieke strategie binnen MvX om solidariteit in diversiteit te bewaren. Waar conflicten ontstaan, wordt er ruimte voorzien om deze bespreekbaar te maken en op zoek te gaan naar een gemene deler. Ten tweede uit solidariteit met het 'daar en dan' zich via concrete burgerschapspraktijken in het 'hier en nu'. Afstand wordt hierbij overbrugd door solidariteit te betuigen met internationale ontwikkelingen zoals de Palestijnse kwestie via lokale acties.

9.1. Consensus – conflict

Solidariteit kan bouwen op een sterke consensus in de visie over samen leven en samenleving. Solidariteit kan ook tot stand komen als er daar geen overeenstemming over bestaat.

In de bovenstaande analyse toonde ik aan hoe solidariteit in diversiteit binnen MvX ontstaat in en door de gedeelde strijd voor radicale gelijkheid. De discussie rond normen en waarden in deel 6 illustreerde op haar beurt dat radicale gelijkheid als politieke identiteit inter-sectioneel gedefinieerd in een constante zoektocht een gemene deler die activisten aan elkaar binden. Dit roept de vraag op of solidariteit ontstaat vanuit de interne consensus die strijd vaak vereist om eensgezind voor de dag te kunnen komen, dan wel vanuit de discussies en conflicten die gepaard gaan met werken rond radicale gelijkheid.

Het veldwerk dat ik deed bij MvX wees erop dat solidariteit in diversiteit precies vanuit de spanning tussen consensus en conflict voortkomt.Om met een éénduidige stem in het publiek debat te kunnen interveniëren, is het van belang dat sociale bewegingen hun externe communicatie dramaturgisch stroomlijnen (zie Benford and Hunt 1992). De figuur van de leider van de beweging, DAJ, speelt hierin een cruciale rol als hoofddramaturg. Gezien het woordvoerderschap van de beweging tot de kerntaken van de voorzitter behoren, wordt deze communicatie voornamelijk door DAJ in handen genomen. Vanuit de interviews met MvX-leden werd het duidelijk dat er een zekere mate van bewondering en respect is naar de voorzitter toe. Tegelijkertijd wekt het bij momenten frustratie op bij sommige leden van de Antwerpse afdeling wanneer er door het nationaal bestuur gekozen wordt voor een een bepaalde koers in het publieke debat. I16 legt uit hoe 'straffe uitspraken' vanuit de voorzitter de consensus binnen de beweging onder druk kan komen te zetten:

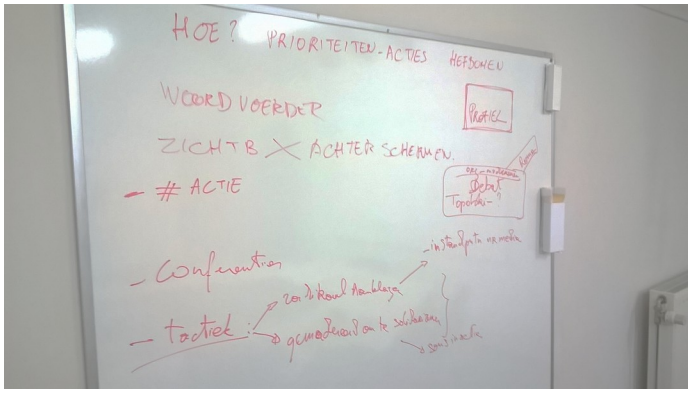
> *Wat af en toe wrijving veroorzaakt is dat hij (DAJ) als persoon …bepaalde uitspraken doet die wat straf kunnen zijn. Maar hij doet dat dan als persoon en niet in naam van Movement X. Maar omdat die twee op dit moment zo met elkaar verweven zijn is dat voor de buitenwereld niet altijd even duidelijk en dat … kan af en toe een beetje vervelend uitpakken als je aan het onderhandelen bent met over een gezamenlijk actie met een andere organisatie.*

Tijdens één van de eerste vergaderingen die ik bij de Antwerpse afdeling bijwoonde, werden deze conflicten op de agenda geplaats. De directe aanleiding had betrekking op een geval van disciplinering naar een MvX-lid toe dat als misplaatst werd ervaren langs de ene kant en spanningen met Hart boven Hard na het uiten van beschuldigingen van kolonialisme aan de andere kant. Enkele weken laten zakte DAJ vergezeld door een ander bestuurslid af naar Antwerpen om de kwestie ten gronde te bespreken. Tijdens de vergadering gaven zij aan dat de communicatie van MvX voor de ex-AEL achterban vaak als 'te soft' wordt ervaren. Maar ze erkenden tevens dat gezien het divers karakter van de beweging niet

van iedereen kan verwacht worden dat ze dezelfde stijl van communicatie appreciëren. “Etnisch samen zijn is niet evident voor allochtonen en autochtonen”, voegde Dyab er aan toe, “het heeft zowel voor als nadelen dat we geen rigide ideologische organisatie zijn zoals de AEL maar een diverse club”. De verantwoording vanwege het leiderschap kwam er op neer dat er niet kan afgedongen worden op een compromisloze houding.

In het verslag dat nadien werd opgemaakt, werd dit beschreven door te stellen ”dat hij nooit zijn communicatie zal aanpassen omdat het gewoon is wie en hoe hij is” (verslag 20/10/2015). Maar deze houding stond niet in de weg dat via debat een democratische uitweg werd gevonden om het conflict uit te weg te ruimen. Concreet werd afgesproken dat de Antwerpse afdeling “vrij (is) om te doen wat ze willen doen in en voor hun stad” omdat “de realiteit van elke stad verschilt” en de aanpak bijgevolg kan variëren (interne verslagen). Door de autonomie van de Antwerpse afdeling te herbevestigen, werd het conflict gedeeltelijk ontmijnd en de focus opnieuw verschoven naar “als 1 groot blok tegen de macht en het onrecht” in gaan. In december 2015 werd vervolgens een brainstormsessie georganiseerd om “strategieën te ontwikkelen om als MVX afdeling onze impact te vergroten” (verslag 19/12/2015). Eén van de inzichten die uit het gesprek naar voor kwam was de noodzaak om in de communicatie vanuit MvX te ‘solidariseren’ (zie afbeelding onder) of zoals I7 het verwoordde (veldnota’s): ‘Om te solidariseren moeten we proberen te overbruggen, we moeten radicaal zeggen als MovX waar we voor staan, maar soms moet de eerste stap gematigder zijn om te kunnen doordringen, het kan nuttig zijn om in de communicatie mensen wat softer te benaderen’.

Afbeelding 20: MvX brainstorm

10. Besluit

Movement X representeert een burgerrechtenbeweging die een voorafspiegeling tracht te zijn van een meer inclusieve, superdiverse samenleving. Vergeleken met haar etnisch geïnspireerde voorloper AEL, staat MvX radicaal open voor alle gemeenschappen, ongeacht hun afkomst of geloofsovertuiging. In de praktijk brengt MvX bezorgde burgers met een veelheid aan professionele achtergronden samen om zich in de schakelen in de strijd *tegen* uitsluiting en *voor* radicale gelijkheid. Actief lid worden van MvX geeft mensen toegang tot een solidaire gemeenschap van ‘broeders’en ‘zusters’ die het in het heetst van de strijd voor elkaar opnemen. Door politieke tegenstrevers aan te wijzen en te reageren

op provocaties of stigmatiserend discours vanwege gezaghebbers, verbindt MvX geëngageerde burgers met elkaar ondanks hun onderlinge verschillen.

De term 'professionals' dekt een brede lading bij een beweging als MvX. Alle leden bij MvX kunnen een professionele rol innemen wanneer ze handelen in naam van de beweging. Voortrekkers zoals de voorzitter, leden van het nationaal bestuur of trekkers van de lokale afdelingen, geven richting aan de acties en externe communicatie van MvX. Militanten mobiliseren de materiële en immateriële hulpbronnen waar ze vanuit hun eigen positionaliteit toegang hebben ten voordele van de strijd. Aangezien het lidmaatschap van MvX een invulling van mensen hun vrije tijd inhoudt, doet MvX beroep op de vrijwillige inzet en bijdragen van haar leden om de beweging draaiende te houden. De spanning die leden ervaren tussen hun professionele bezigheden en hun lidmaatschap van de beweging zet haar slagkracht en verdere expansie bij momenten onder druk.

Movement X zet in op burgerschapspraktijken gericht op de transformatie van de samenleving om solidariteit in diversiteit te bewerkstelligen. De beweging zet zich af tegens het 'tweederangs' burgerschapsstatus waarmee gemeenschappen met een migratie-achtergrond toebedeeld worden en claimt volwaardig lidmaatschap van de politieke gemeenschap. In de praktijk uit burgerschap zich door zichtbaarheid te creëren voor maatschappelijke kwesties zoals racial profiling en discriminatie. Burgerschapspraktijken grijpen de symbolische betekenis van plaatsen in de stad aan om hun claims van contestatie tegen uitsluiting kracht bij te zetten. 'Veilige ruimtes' worden opgezet als plaatsen waar leden tot militanten kunnen worden omgevormd en discussies rond de te voeren politieke strategie achter gesloten deuren kunnen plaatsvinden. Een onderbrekende leerdynamiek wordt aangewend om het uitsluitend karakter van dominante normen en waarden te doorprikken. Deze leerdynamiek spoort individuele activisten tevens aan om zich duidelijk ten opzichte van onrechtvaardigheden te positioneren en een kritisch politiek zelf-bewustzijn te ontwikkelen.

Ondanks de vroege successen die geboekt werden door de prille beweging, heeft MvX echter ook te maken met de groeipijnen die eigen zijn aan innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Zo bemoeilijkt de diversiteit onder haar leden bij momenten de uitbouw van een eenduidige strategie, wat op haar beurt uitdagingen in het leven roept om de achterban aan de beweging te binden. Door de deelname in een gedeelde strijd rond de normen en waarden van radicale gelijkheid tracht MvX deze groeipijnen echter te overwinnen.

Bibliografie

Geanalyseerde documenten

Media-bronnen:

AEL, 27/11/2002, *Broeder Mohamed Achrak is vermoord door een racist*, Te raadplegen op: http://archive.indymedia.be/news/2002/11/40332.html

Apache, 11/3/2015, *De Standaard en Bart De Wever op ramkoers*, Te raadplegen op: https://www.apache.be/2015/03/11/de-standaard-en-bart-de-wever-op-ramkoers/

Blokbuster, 23/4/2016, *Extreemrechts houdt kleinere haatmars in Antwerpen, tegenactie Hart boven Hard*, Te raadplegen op: http://blokbuster.be/?p=8508

De Morgen, 16/09/2013, *Dyab Abou Jahjah keert terug naar België*, Te raadplegen op: http://www.demorgen.be/binnenland/dyab-abou-jahjah-keert-terug-naar-belgie-b5545c31/

De Morgen, 17/11/2014, *Wanneer Movement X even vurig ten strijde trekt tegen homohaat als tegen Zwarte Piet, koop ik mij een lidkaart*, Te raadplegen op: http://www.demorgen.be/opinie/wanneer-movement-x-even-vurig-ten-strijde-trekt-tegen-homohaat-als-tegen-zwarte-piet-koop-ik-mij-een-lidkaart-b182dc10/

De Morgen, 15/12/15, *Brusselse herdenking voor Leopold II schiet in verkeerde keelgat*, Te raadplegen op: http://www.demorgen.be/binnenland/brusselse-herdenking-voor-leopold-ii-schiet-in-verkeerde-keelgat-bfc0a36d/

De Redactie, 03/12/2014, *Antwerpen wil af van "imagoverlagende" winkels*, Te raadplegen op: http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/regio/antwerpen/1.2168021

De Redactie, 25/03/2015, *Politie grijpt in bij verboden manifestatie Abou Jahjah*, Te raadplegen op: http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/regio/antwerpen/1.2283359

De Standaard, 29/11/2002, *AEL-leider Abou Jahjah aangehouden*, Te raadplegen op: http://www.standaard.be/cnt/dst29112002_001

De Standaard, 16/09/2013, *Abou Jahjah komt terug naar ons land*, Te raadplegen op: http://www.standaard.be/cnt/dmf20130915_00743240

De Standaard, 15/11/2014, *Movement X overhandigt ingebrekestelling over Zwarte Piet in Antwerpen*, Te raadplegen op: http://www.standaard.be/cnt/dmf20141115_01377344

De Standaard, 27/3/2015, *Niet Pegida, maar wij zijn het volk*, Te raadplegen op: http://www.standaard.be/cnt/dmf20150326_01600815

De Standaard, 23/4/2016, *Man die Pegidabetogers met bijl te lijf ging aangehouden*, Te raadplegen op: http://www.standaard.be/cnt/dmf20160423_02254021

De Standaard, 09/01/2017, *De Standaard stopt met de column van Dyab Abou Jahjah*, Te raadplegen op: http://www.standaard.be/cnt/dmf20170109_02664460

De Wereld Morgen, 18/5/2015, *Protest op Antwerpse Groenplaats: "we zijn het racisme kotsbeu"*, Te raadplegen op: http://www.dewereldmorgen.be/artikel/2015/05/18/protest-op-antwerpse-groenplaats-we-zijn-het-racisme-kotsbeu

De Witte, L., 28/4/2008, *Proces Abou Jahjah: Kafka spreekt recht in Antwerpen*, Te raadplegen op: http://www.indymedia.be/index.html%3Fq=node%252F27227.html

Gazet van Antwerpen, 08/10/2014, *Kherbache steunt project Abou Jahjah*, Te raadplegen op: http://www.gva.be/cnt/dmf20141007_01308398/kherbache-steunt-project-abou-jahjah

Gazet van Antwerpen, 10/10/2014, *Gantman hekelt steun van Kherbache aan Abou Jahjah*, Te raadplegen op: http://www.gva.be/cnt/dmf20141010_01313614/gantman-hekelt-steun-van-kherbache-aan-abou-jahjah

Gazet van Antwerpen, 15/11/2014, "*Abou Jahjah neemt het op voor Zwarte Piet, maar niet voor homo's*", Te raadplegen op: http://www.gva.be/cnt/dmf20141115_01377265/abou-jahjah-neemt-het-op-voor-zwarte-piet-maar-niet-voor-homoseksuelen

Het Laatste Nieuws, 9/12/2014, *Abou Jahjah plant actie voor nachtwinkels*, Te raadplegen op: http://www.hln.be/regio/nieuws-uit-antwerpen/abou-jahjah-plant-actie-voor-nachtwinkels-a2146128/

Het Laatste Nieuws, 26/03/2015, *Bourgeois over 'de Berbers van De Wever': "Je moet de dingen durven te zeggen zoals ze zijn"*, Te raadplegen op: http://www.hln.be/hln/nl/957/Binnenland/article/detail/2265446/2015/03/26/Bourgeois-over-de-Berbers-van-De-Wever-Je-moet-de-dingen-durven-te-zeggen-zoals-ze-zijn.dhtml

Het Laatste Nieuws, 25/11/2015, *'Mijn getuigenis van onrecht': politie richt zware wapens op onschuldige Marokkaan (18)*, Te raadplegen op: http://www.hln.be/hln/nl/32616/Terreurdreiging-in-Belgie/article/detail/2536590/2015/11/25/Mijn-getuigenis-van-onrecht-politie-richt-zware-wapens-op-onschuldige-Marokkaan-18.dhtml

Het Laatste Nieuws, 7/4/2015, *Uiterlijk Zwarte Piet "verfijnd" in nieuwe Sinterklaasfilm*, Te raadplegen op: http://www.hln.be/hln/nl/945/Film/article/detail/2278791/2015/04/07/Uiterlijk-Zwarte-Piet-verfijnd-in-nieuwe-Sinterklaasfilm.dhtml

Indymedia, 09/06/2003, *A letter from Dyab Abou Jahjah to all AEL members*, Te raadplegen op: http://archive.indymedia.be/news/2003/06/67473.html

Indymedia, 16/10/2008, *De wereld volgens Dyab Abou Jahjah*, Te raadplegen op: http://www.npdata.be/BuG/292-Hemel/Interwiew-Abou-Jahjah-Indymedia-16-10-2008.htm

MO* Magazine, 27/10/2014, *De poort naar een andere toekomst*, Te raadplegen op: http://www.mo.be/fr/node/41046

MvX, 7/12/2014, *Movement x is verontwaardigd door uitingen over zogenaamde "imagoverlagende" winkels*, Te raadplegen op: http://www.movementx.org/statements-by-mvx/movement-x-is-verontwaardigd-door-uitingen-over-zogenaamde-imagoverlagende-winkels

MvX, 8/4/2015, *Movement X feliciteert vrt met nieuwe zwarte piet*, Te raadplegen op: http://www.movementx.org/statements-by-mvx/april-08th-2015

PVDA Antwerpen, 13/10/2015, *Bezwaarschrift imagoverlagende belasting*, Te raadplegen op: http://antwerpen.pvda.be/artikels/download-bezwaarschrift-imagoverlagende-belasting

The Guardian, 1/12/2002, *'Arab Malcolm X' poised to put a flame to Belgium's powder keg*, Te raadplegen op: https://www.theguardian.com/world/2002/dec/01/religion.andrewosborn

Vlaamse vrienden van Israël, 1/11/2014, *Abu JahJah en Movement X radicaliseert en belooft kogels voor de suffe Belgen*, Te raadplegen op: https://brabosh.com/2014/11/07/pqpct-yfv/

Andere bronnen:

IOM 2015

Vlaamse Migratie en Integratiemonitor 2015

Academische referenties

Benford, R. D., & Hunt, S. A. (1992). Dramaturgy and social movements: The social construction and communication of power. Sociological Inquiry, 62(1), 36–55.

Blumer, H. (1951) "Collective Behaviour," in A. M. Lee, ed., Principles of Sociology, New York, Barnes & Noble, pp. 67-121.

Bousetta, H et Swyngedouw, M. « Anvers face à la contestation de sa jeunesse », Revue de l'Institut de Sociologie de l'ULB, janvier 2004.

Castells, M. (1983). The City and the Grassroots: A Cross-Cultural Theory of Urban. Social Movements. University of California Press,. Berkeley.

Crul, Maurice. 2016. Super-diversity vs. assimilation: how complex diversity in majority–minority cities challenges the assumptions of assimilation. *Journal Of Ethnic And Migration Studies* Vol. 42 , Iss. 1.

De Witte, Ludo. 2004. *Wie is bang voor moslims? Aantekeningen over Abou Jahjah, etnocentrisme en islamofobie*. Van Halewijck.

Donatella della Porta & Mario Diani, 2006. *Social Movements: An Introduction*. Oxford: Blackwell.

Landolt, P. and Goldring, L. (2009) 'Immigrant Political Socialization as Bridging and Boundary Work: Mapping the Multi-Layered Incorporation of Latin American Immigrants in Toronto', Ethnic and Racial Studies, 32(7), 1226–47.

Hirsch, E. L. (1986), The creation of political solidarity in social movement organizations". Sociological Quarterly, 27: 373–387.

Hunt, Scott A. and Robert D. Benford (2004). Collective Identity, Solidarity, and Commitment. The Blackwell Companion to Social Movements. D. A. Snow, S. A. Soule and H. Kriesi. Malden, MA and Oxford, UK, Blackwell Publishing: 433-457

Jacobs, Dirk. 2005. "Arab European League (AEL): The Rapid Rise of a Radical Immigrant Movement." Journal of Muslim Minority Affairs 25:1, pp. 97-115.

Jahjah, Dyab Abou (2014). De Stad is van ons: Manifest van de nieuwe meerderheid. Pelckmans.

Leach, D. K. 2013. Prefigurative Politics. The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements. .

Martiniello, Marco (1997) Quelle participation politique?, in Collectif, La Belgique et ses immigres. Les politiques manquées, 101-120. Bruxelles: De Boeck Université, Pol-His.

Mayer, M. (2009): The 'Right to the City' in the context of shifting mottos of urban social movements, City: analysis of urban trends, culture, theory, policy, action, 13:2-3, 362-374

Neudt, D. and Zarhoni, Y. (2002) "Naar een radicale ommekeer van het Belgische integratieconcept?" Vlaams Marxistisch Tijdschrift 36 (3): 26—35.

Polletta, Francesca. 1999. "Free spaces" in collective action; Journal: Theory and Society · Volume 28, Issue 1 , pp 1-38

Vertovec, Steven. (2007) Super-diversity and its implications, Ethnic and Racial Studies, 30:6, 1024-1054.

ANNEX I: Bijgewoonde activiteiten

- Vergadering MvX Antwerpen 23/9/2016
- Vergadering MvX vluchtelingenproblematiek Brussel 24/9/2016
- Vergadering MvX met Dyab DAJ 20/10/2016
- Vergadering MvX Antwerpen 16/11/2016
- Sit-in contre-tegen-against Racial Profiling 5 December 2015
- Ledenvergadering en brainstormingsessie MVX Antwerpen en Mechelen (19/12/2015)
- Screening Black Power Mixtape 4 Januari 2016 Klappei
- Vergadering 15 Januari MvX Antwerpen
- Vergadering 1 Februari MvX Brussel
- Vergadering MvX Antwerpen 8/3/2016
- Vergadering MvX Antwerpen 8/4/2016
- Vergadering 15 april MvX Brussel
- Debatavond Islamhaat en antisemitisme: parallellen en onderliggende mechanismen, MvX 4/5/2016 Antwerpen
- Vergadering MvX Antwerpen 4/10/2016
- Vergadering MvX Antwerpen 20/12/2016

ANNEX II ***Extract 'Mijn getuigenis van onrecht'.***

Gisteren, 23 November 2015, tijdens mijn schoolpauze, nam ik de tram met een vriend richting het shoppingcenter in Wijnegem om een middagmaal te halen. Van de tram zijn we direct naar de ingang gegaan. We waren richting de Carrefour aan het wandelen toen we voor de United Brands twee zwaargewapende agenten zagen staan. We liepen verder en zonder dat ik het door had, werd ik achtervolgd door zwaargewapende agenten. Omstaanders die er bij waren vertelde me later dat een van de agenten naar me wees en iets opriep via de dispatch. Ik stapte niets vermoedend de winkel binnen en zocht naar mijn middagmaal. 2 rijstpapjes en een fles water. Tegen mijn verbazing zag ik dat agenten de deur van de winkel aan het versperren waren maar wist niet dat het voor mij was. Richting de kassa werd ik door een agent, met een oorlogswapen naar mijn gezicht gericht gecommandeerd om op mijn knieën te gaan.Vol angst, adrenaline en verbazing vraag ik verstijft wat de reden was dat er een wapen op mij wordt gericht. …Daar zat ik dan zonder enig weet waarom. … 20minuten lang op zijn knieën met zijn handen omhoog met geweren op mij gericht en omringd door agenten.Ben ik een terrorist? Is dit omdat ik moslim ben ? Heb ik iets misdaan ? Dat waren de vragen die in me opkwamen…. Ze besloten om me me te pakken en boeide me. Er werd mij niet verteld dat ik aangehouden wordt, laat staan de reden daarvan. Zonder enig verzet liet ik me boeien en bleef ik vragen naar de reden van de aanhouding maar dit kreeg ik niet. Ik kreeg te horen "dit krijg je op't bureau wel te horen." …Alhoewel de agenten 'vriendelijk' waren moest ik in een cel. …Daar zat ik dan op een matras in een betonnen balk, zonder ramen en alleen maar kunstmatig licht. Liggend begon ik me weer af te vragen wat de reden kon zijn. Maar ik begreep dat er geen reden was. De enigste reden die er zou kunnen zijn is mijn etniciteit, hoe ik eruit zie en op wat ik leek. EEN MOSLIM ! … Mijn verhaal is 1 van de velen die er al zijn en die er nog zullen komen. Racial profiling is nu meer dan ooit. Jongeren, waaronder mezelf, voelen ons meer en meer geviseerd. We kunnen niet eens meer een middagpauze houden zonder dat er een wapen op ons wordt gericht.Van de politie verwacht ik ook niets. Er wordt een klacht ingediend maar zoals gewoonlijk gaan ze dit niet serieus nemen. Jongeren worden dit beu!

Ik word dit beu ! … Ik ga van het negatieve het positieve maken ! Ik start een hashtag op. Hashtag #MusliminBelgium. De reden hiervoor is omdat mijn verhaal niet het enigste verhaal is en de anderen moeten ook gehoord worden, om zo eindelijk mensen wakker te krijgen !

Lijst geïnterviewden

Organisatie	Functie	Code
Movement X	Lid Antwerpse afdeling, nationaal bestuur	I1
	Lid Antwerpse afdeling	I2
	Lid Antwerpse afdeling	I3
	Lid Antwerpse afdeling (voormalig)	I4
	Lid Antwerpse afdeling (voormalig)	I5
	Lid Antwerpse afdeling	I6
	Lid Antwerpse afdeling	I7
	Lid Antwerpse afdeling	I8
	Lid Mechelse afdeling, nationaal bestuur	I9
	Lid Antwerpse afdeling	I10
	Lid Mechelse afdeling, nationaal bestuur	I11
	Lid Brusselse afdeling, nationaal bestuur	I12
	Lid Antwerpse afdeling	I13
	Lid Antwerpse afdeling	I14
	Lid Antwerpse afdeling	I15
	Lid Antwerpse afdeling, nationaal bestuur	I16